

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ»

Συμβουλευτική υποστήριξη γυναικών θυμάτων έμφυλης και
ενδοοικογενειακής βίας: ανάγκες και προκλήσεις

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Μαρία Στεφιάδου

Αθήνα, 2026

Τριμελής Επιτροπή

Μαρία Καραμεσίνη, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπουσα)

Κωνσταντίνος Δημουλάς, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Λάζαρος Τεντόμας, Ε.ΔΙ.Π Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Μαρία Στεφιάδου, 2026

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση για διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για εμπορικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τη συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει την αποδοχή των γνώμών της συγγραφέως.

Περιεχόμενα

Περίληψη	4
Εισαγωγή	6
Κεφάλαιο πρώτο	
Διεθνές θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών	10
Κεφάλαιο δεύτερο	
Κανονισμοί, οδηγίες και πρωτοβουλίες της ΕΕ για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών	17
Κεφάλαιο τρίτο	
Νόμοι, θεσμοί και δράσεις για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών στην Ελλάδα	21
Ο Κανονισμός Λειτουργίας των Συμβουλευτικών Κέντρων.....	26
Κεφάλαιο τέταρτο	
Μεθοδολογία έρευνας.....	33
Κεφάλαιο πέμπτο	
Ευρήματα της έρευνας	38
Κεφάλαιο έκτο	
Συμπεράσματα	49
Πηγές – Βιβλιογραφία	55
Παράρτημα Ι	
Οδηγός Συνέντευξης.....	58
Παράρτημα ΙΙ	
Έντυπο Συναίνεσης.....	60

Περίληψη

Το πρόβλημα της βίας κατά των γυναικών στην Ελλάδα εξακολουθεί να αποτελεί σοβαρή κοινωνική παθογένεια για τη χώρα, παρά τις προόδους στο θεσμικό πλαίσιο και την εντεινόμενη κοινωνική ευαισθητοποίηση. Με αφετηρία το «Εθνικό Πρόγραμμα για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών 2009-2013», η Γενική Γραμματεία Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΓΓΙΑΔ) έχει θέσει σε λειτουργία Συμβουλευτικά Κέντρα τα οποία παρέχουν δωρεάν υπηρεσίες πληροφόρησης και συμβουλευτικής σε γυναίκες που τα έχουν ανάγκη (υπηρεσίες ενημέρωσης και πληροφόρησης σχετικά με ζητήματα ισότητας των φύλων και αντιμετώπισης της βίας, καθώς και κοινωνική, ψυχολογική, νομική και εργασιακή στήριξη). Υπάρχουν συνολικά 44 Συμβουλευτικά Κέντρα σε όλη την Ελλάδα.

Η παρούσα διπλωματική εργασία αναδεικνύει τις αδυναμίες στη λειτουργία των Συμβουλευτικών Κέντρων, μέσα από μελέτες περίπτωσης των Κέντρων που βρίσκονται στις δύο μεγαλύτερες πόλεις της Ελλάδας, στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη. Το θεωρητικό μέρος της εργασίας χαρτογραφεί το θεσμικό και νομικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών, ξεκινώντας από τις διεθνείς συμβάσεις και τις κατευθυντήριες οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στη συνέχεια, εξετάζεται τόσο το εθνικό νομικό πλαίσιο για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών, όσο και οι νομοθετικές πρωτοβουλίες και τις πολιτικές που ορίζουν το πλαίσιο λειτουργίας των Συμβουλευτικών Κέντρων στην Ελλάδα. Το εμπειρικό μέρος της εργασίας περιλαμβάνει τα αποτελέσματα ποιοτικής έρευνας. Στο πλαίσιο της έρευνας διεξήχθησαν συνεντεύξεις με στελέχη και συμβούλους που εργάζονται στα Συμβουλευτικά Κέντρα σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, τις πόλεις της Ελλάδας όπου εξυπηρετούνται τα περισσότερα περιστατικά από Συμβουλευτικά Κέντρα, ώστε να καταγραφούν τυχόν αδυναμίες στη λειτουργία τους, αιτήματα, ζητήματα συνεργασίας με άλλους φορείς, καθώς και οι ανάγκες των γυναικών που χρησιμοποιούν τις παροχές των Κέντρων αυτών.

Λέξεις – κλειδιά: Βία κατά των γυναικών, Συμβουλευτικά Κέντρα, Γενική Γραμματεία Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Ποιοτική έρευνα

Abstract

The issue of violence against women in Greece continues to constitute a serious social malaise for the country, despite progress in the institutional framework and increasing social awareness. Building upon the "National Programme for the Prevention and Combating of Violence against Women 2009-2013", the General Secretariat for Equality and Human Rights has established Consulting Centers that provide information and counseling services to women in need free of charge. These services include information and guidance on gender equality issues and addressing violence, as well as social, psychological, legal support and career counseling. There is a total of 44 Consulting Centers operating throughout Greece.

The present thesis aims to highlight potential challenges in the operation of these Consulting Centers, focusing on a sample from Greece's two largest cities, Athens and Thessaloniki. The theoretical framework maps out the institutional and legal framework for addressing violence against women, beginning with international conventions and European Union directives. Subsequently, it analyzes the integration of these standards at the national level, examining both the legal framework for the prevention and combating of violence against women, as well as the legislative initiatives and policies that define the operational framework of Consulting Centers in Greece.

The empirical part of the study involves qualitative research. Specifically, interviews will be conducted with staff and counselors working at the Consulting Centers in Athens and Thessaloniki—the cities with the highest volume of cases—in order to record challenges, demands, and issues regarding cooperation with other agencies, as well as the specific needs of the women who utilize the services provided by these Centers.

Keywords: Violence against women, Consulting Centers, General Secretariat for Equality and Human Rights, Qualitative Research

Εισαγωγή

Η βία κατά των γυναικών αποτελεί καταστρατήγηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που έχει τις ρίζες της στις διακρίσεις κατά των γυναικών, στην ανδρική κυριαρχία και στις άνισες σχέσεις εξουσίας μεταξύ ανδρών και γυναικών (United Nations, 2006). Ο όρος αναφέρεται σε μορφές βίας που βιώνουν μόνο οι γυναίκες επειδή είναι γυναίκες ή που οι γυναίκες βιώνουν συχνότερα σε σύγκριση με τους άνδρες (Council of Europe, 2018). Στην Ελλάδα, με βάση το άρθρο 4 του ν.5172/2025, ως «βία κατά των γυναικών» ορίζονται «όλες οι πράξεις έμφυλης βίας, οι οποίες στρέφονται κατά γυναίκας ανεξαρτήτως ηλικίας, επειδή είναι γυναίκα, ή που πλήττουν δυσανάλογα γυναίκες, που έχουν ως αποτέλεσμα ή ενδέχεται να προκαλέσουν σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική ή οικονομική βλάβη ή ταλαιπωρία, συμπεριλαμβανομένων των απειλών διάπραξης τέτοιων πράξεων, του καταναγκασμού ή της αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας, είτε στη δημόσια είτε στην ιδιωτική ζωή». Με βάση την πρώτη Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των Γυναικών που συντάχθηκε από την ΓΓΙΑΔ και εκδόθηκε το 2020, ως έμφυλη βία νοείται η «βία που στρέφεται κατά ατόμου εξαιτίας του φύλου, της ταυτότητας φύλου ή της έκφρασης φύλου του εν λόγω ατόμου ή που επηρεάζει δυσανάλογα τα άτομα συγκεκριμένου φύλου». Λόγω του ότι η πλειονότητα των θυμάτων της βίας που βασίζεται στο φύλο είναι γυναίκες και κορίτσια, οι έννοιες της έμφυλης βίας και της βίας κατά των γυναικών τείνουν να ταυτίζονται (ΓΓΙΑΔ, 2020).

Η ενδοοικογενειακή βία συνιστά μια μορφή βίας κατά των γυναικών και αφορά «όλες τις πράξεις σωματικής, σεξουαλικής, ψυχολογικής ή οικονομικής βίας, οι οποίες συμβαίνουν εντός της οικογένειας ή οικογενειακής μονάδας ή μεταξύ πρώην ή νυν συζύγων ή συντρόφων, είτε ο θύτης διαμένει ή διέμενε στην ίδια κατοικία με το θύμα είτε όχι» (ΓΓΙΑΔ, 2020). Σύμφωνα με τον ν. 3500/2006, η ενδοοικογενειακή βία καλύπτει κάθε μορφή σωματικής βλάβης και σωματικής βίας ή απειλής σπουδαίου και άμεσου κινδύνου που ασκείται σε βάρος συννοικούντος προσώπου. Περιλαμβάνει κάθε παράνομη πράξη αλλά και συμπεριφορά, με την οποία προκαλείται άμεσα σωματική, σεξουαλική ή ψυχική βλάβη σε οποιοδήποτε μέλος της οικογένειας από ένα άλλο μέλος της, ή περιορίζεται με οποιονδήποτε τρόπο η ελευθερία του (Τόλης, 2025). Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η ενδοοικογενειακή βία καθορίστηκε με σαφήνεια από τον ορισμό που αρχικά προτάθηκε από τη Δανία και μετέπειτα υιοθετήθηκε και από τα υπόλοιπα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο οποίος περιγράφει το φαινόμενο ως «κάθε σωματική, σεξουαλική, ή ψυχολογική βία που ασκείται σε βάρος του θύματος από τον

τωρινό ή πρώην σύζυγο, ή από τον σύντροφο, ή από άλλα μέλη της οικογένειας» (Αρτινοπούλου, 2006).

Η ενδοοικογενειακή βία έχει προεκτάσεις και επιπτώσεις σε ατομικό, κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό επίπεδο· μπορεί να επιφέρει σοβαρές αρνητικές συνέπειες στην σωματική και ψυχική υγεία των θυμάτων, να καταλήξει στον κοινωνικό τους αποκλεισμό, ενώ επηρεάζει αρνητικά την υγεία και την ευημερία των παιδιών τους, τα οποία μπορεί επίσης να είναι θύματα κακοποίησης (Χατζηφωτίου, 2016). Οι γυναίκες που έχουν υποστεί βία συχνά υποφέρουν από απομόνωση, μειωμένη ικανότητα για εργασία λόγω σωματικών ή ψυχολογικών επιπλοκών, οικονομικές δυσκολίες και περιορισμένη ικανότητα φροντίδας των παιδιών τους (WHO, 2014). Η βία εντός της οικογένειας συνδέεται άρρηκτα με την ανάγκη για την απόκτηση και τη διατήρηση της άσκησης ελέγχου· ασκείται μονομερώς και στο πλαίσιο επιβολής στο άλλο άτομο, γεγονός που τη διακρίνει από μία απλή σύγκρουση, μία διαδραστική έκφραση των σχέσεων (Jaspard, 2005). Η οργάνωση και η κουλτούρα της οικογένειας αποτυπώνουν δυσλειτουργικές αντιλήψεις οι οποίες επικρατούν και αναπαράγονται εντός άλλων κοινωνικών θεσμών και συνδέονται άμεσα με ευρύτερα κοινωνικά προβλήματα. Η ενδοοικογενειακή βία αποτελεί δείγμα και ταυτόχρονα έκφραση της ιεραρχικής εξουσίας που ασκείται κατά των γυναικών και αποσκοπεί αφενός στην αποστέρηση των μέσων που είναι απαραίτητα για την εξέλιξη και την ανεξαρτητοποίησή τους και αφετέρου στην περαιτέρω εγκαθίδρυση και διαιώνιση των έμφυλων ανισοτήτων.

Το φαινόμενο της βίας κατά των γυναικών ασκεί εκτεταμένη πίεση στα συστήματα υγείας και ποινικής δικαιοσύνης, στις κοινωνικές υπηρεσίες και τις υπηρεσίες πρόνοιας, ακόμη και στην οικονομία (WHO, 2014). Σήμερα, η έμφυλη βία αποτελεί μια από τις πλέον επίμονες και συστηματικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην ελληνική επικράτεια, επηρεάζοντας άμεσα τη θεμελιώδη αρχή της ισότητας και την κοινωνική συνοχή. Σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Δείκτη Ισότητας των Φύλων του 2025 και την έρευνα EU-GBV, η Ελλάδα παρουσιάζει ιδιαιτερότητες στη θυματοποίηση και την αποκάλυψη της βίας (EIGE, 2025). Το ποσοστό των γυναικών που έχουν υποστεί σωματική ή σεξουαλική βία από την ηλικία των 15 ετών ανέρχεται στο 37%, ποσοστό υψηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ-27 που είναι 31% (EIGE, 2025). Αξιοσημείωτο είναι ότι η Ελλάδα καταγράφει ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά «σιωπής» στην ΕΕ, με μόνο το 16% των θυμάτων να μην αποκαλύπτουν σε κανέναν την εμπειρία τους. Τα δεδομένα αυτά υποδηλώνουν ότι, παρά τα υψηλά επίπεδα βίας,

οι κοινωνικοί και θεσμικοί μηχανισμοί φαίνεται να συμβάλλουν στη διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος που ενθαρρύνει την αναγνώριση και ομολογία του τραύματος, ενώ η επίσημη καταγγελία παραμένει ένα ξεχωριστό και πιο δύσκολο βήμα (EIGE, 2025). Ωστόσο, η χώρα μας καταλαμβάνει την 22η θέση στον Δείκτη Ισότητας των Φύλων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γεγονός που καταδεικνύει τις διαρθρωτικές αδυναμίες που εξακολουθούν να υφίστανται (EIGE, 2025). Οι χαμηλές επιδόσεις σε κρίσιμους τομείς, όπως η συμμετοχή στην αγορά εργασίας, η κατανομή του χρόνου μεταξύ αμειβόμενης και μη αμειβόμενης εργασίας, καθώς και η περιορισμένη πρόσβαση των γυναικών σε θέσεις λήψης αποφάσεων, υπογραμμίζουν ότι η επίτευξη της ουσιαστικής ισότητας των φύλων απαιτεί συστηματικές και ακόμη ευρύτερες παρεμβάσεις (EIGE, 2025). Παρά ταύτα, οι σταδιακές βελτιώσεις που καταγράφονται τα τελευταία έτη αποτυπώνουν την ύπαρξη θετικών εξελίξεων και θέτουν τις βάσεις για περαιτέρω πρόοδο, υπό την προϋπόθεση της συνέχισης και ενίσχυσης των σχετικών πολιτικών και θεσμικών πρωτοβουλιών.

Στην προσπάθεια καταπολέμησης της βίας κατά των γυναικών και της πολυεπίπεδης στήριξης των θυμάτων, έχουν διαμορφωθεί πολιτικές και προγράμματα σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Στην Ελλάδα, λειτουργούν από το 2012 έως σήμερα 44 συνολικά Συμβουλευτικά Κέντρα, τα οποία εντάσσονται στο πανελλαδικό δίκτυο παροχής υπηρεσιών πρόληψης και αντιμετώπισης της βίας κατά των γυναικών που διαμορφώθηκε από τη ΓΓΙΑΔ στο πλαίσιο του «Εθνικού Προγράμματος για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών 2009-2013».

Τα Συμβουλευτικά Κέντρα αποτελούν την καρδιά του συστήματος, λειτουργώντας ως σημεία πρώτης επαφής και διαχείρισης περιστατικών. Από τα 44 κέντρα, τα 14 λειτουργούν από το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ), 29 από τους αντίστοιχους Δήμους και ένα εντάσσεται οργανικά στη Γενική Γραμματεία. Η στελέχωσή τους από εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό (ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, νομικούς) διασφαλίζει ότι η προσέγγιση των γυναικών πραγματοποιείται υπό το πρίσμα της «οπτικής του φύλου», αναγνωρίζοντας τις κοινωνικές και πατριαρχικές ρίζες της βίας. Τα Συμβουλευτικά Κέντρα αποτελούν «υπηρεσίες πρώτης γραμμής», παρέχοντας πολλαπλές παροχές στήριξης (νομική, ψυχολογική, κοινωνική, εργασιακή) σε γυναίκες που είναι ή έχουν υπάρξει θύματα βίας, ενώ συμμετέχουν ενεργά στην οργάνωση και υλοποίηση δράσεων για τη δικτύωση και την ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινωνιών για την εξάλειψη της βίας και των πολλαπλών διακρίσεων κατά των γυναικών.

Η λειτουργία των Συμβουλευτικών Κέντρων ορίζεται από τον Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας που έχει καταρτιστεί από τη ΓΓΙΑΔ βάσει διεθνών συμβάσεων και ευρωπαϊκών οδηγιών και συμμορφώνεται με την εθνική πολιτική για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών. Στατιστικά στοιχεία για τις παρεχόμενες υπηρεσίες των Συμβουλευτικών Κέντρων αποτυπώνονται στις ετήσιες εκθέσεις της αρμόδιας Γενικής Γραμματείας. Για το έτος 2024 (μέχρι τον Οκτώβριο), τα στοιχεία καταγράφουν τη συνεχιζόμενη πίεση και την σταθερά υψηλή προσέλευση στις δομές με 5.087 περιστατικά σε όλη την Ελλάδα, εκ των οποίων το 82% αφορούσε ενδοοικογενειακή βία (ΓΓΙΑΔ, 2025). Η γεωγραφική κατανομή των εξυπηρετούμενων δείχνει ότι η Αττική συγκεντρώνει το 32,4% των περιπτώσεων, ακολουθούμενη από τη Θεσσαλονίκη με 7,3% και την Κρήτη με 5,7% (ΓΓΙΑΔ, 2025). Η κυριαρχία της ενδοοικογενειακής βίας ως κύριας αιτίας αναζήτησης βοήθειας επιβεβαιώνει ότι η έμφυλη βία στην Ελλάδα παραμένει κυρίως «διωτική» και σχεσιακή, γεγονός που καθιστά τον ρόλο των Συμβουλευτικών Κέντρων κρίσιμο για τη διάρρηξη του κύκλου της κακοποίησης εντός της εστίας.

Η παρούσα εργασία διερευνά τους παράγοντες που διαμορφώνουν την παροχή υπηρεσιών σε επιζώσες έμφυλης ή ενδοοικογενειακής βίας από τα Συμβουλευτικά Κέντρα. Σκοπός της μελέτης είναι ο προσδιορισμός των συστημικών και δομικών ιδιαιτεροτήτων που επηρεάζουν τη μορφή και την αποτελεσματικότητα των υπηρεσιών. Στο Κεφάλαιο 1, παρουσιάζεται το διεθνές θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο που έχει θεσπιστεί για την καταπολέμηση και την πρόληψη της βίας κατά των γυναικών, καθώς και η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, η οποία αποτελεί το πλέον ολοκληρωμένο και πρωτοποριακό διεθνές νομικό κείμενο για την πρόληψη και την καταπολέμηση της έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας.

Στο Κεφάλαιο 2 χαρτογραφείται η πορεία του νομικού πλαισίου και του πλαισίου δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε ό,τι αφορά την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών, με έμφαση στις βασικές οδηγίες, κανονισμούς και πρωτοβουλίες που έχουν θεσμοθετηθεί.

Στο Κεφάλαιο 3 παρουσιάζεται το εθνικό νομικό πλαίσιο που ισχύει στην Ελλάδα αναφορικά με τη βία κατά των γυναικών, καταγράφονται οι δράσεις και πρωτοβουλίες που έχουν υλοποιηθεί, καθώς και ο Κανονισμός Λειτουργίας των Συμβουλευτικών Κέντρων, προκειμένου να αναδειχθούν οι μηχανισμοί προστασίας και η υποστήριξη που παρέχεται στα θύματα.

Στο Κεφάλαιο 4 εκτίθεται η μεθοδολογία της έρευνας που βασίζεται στο θέμα της παρούσας εργασίας. Στο Κεφάλαιο 5 αναλύονται τα ευρήματα ως αποτέλεσμα της ερμηνευτικής προσέγγισης των δεδομένων των εις βάθος συνεντεύξεων με επιστημονικό προσωπικό των Συμβουλευτικών Κέντρων. Στο Κεφάλαιο 6 εξετάζονται τα ευρήματα αυτής της έρευνας, εξάγονται τα βασικά συμπεράσματα και διερευνώνται οι προοπτικές για περαιτέρω έρευνα.

Κεφάλαιο πρώτο

Διεθνές θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών

Κατά τη διάρκεια της πρώτης γενικής συνέλευσης του ΟΗΕ το 1946, γυναίκες που κατείχαν θέσεις εκπροσώπων και συμβούλων των κρατών - μελών του οργανισμού, συνέταξαν και υπέγραψαν τη Διακήρυξη για την Συμμετοχή των Γυναικών στις εργασίες του ΟΗΕ (UN, 1946). Το ίδιο έτος, το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο (ECOSOC) του ΟΗΕ ενέκρινε τη δημιουργία της Επιτροπής για την Κατάσταση των Γυναικών, η οποία ήταν υπεύθυνη για την εκπόνηση έρευνας για την κατάσταση των γυναικών, αλλά και προτάσεων με στόχο την ενίσχυσή τους σε οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό και εκπαιδευτικό επίπεδο. Το 1947, η Επιτροπή πράγματι διεξήγαγε ενδεδειγμένη έρευνα μεταξύ των κρατών - μελών και με βάση τα δεδομένα που συλλέχθηκαν, ξεκίνησε τη διαδικασία προετοιμασίας της Σύμβασης για τα Πολιτικά Δικαιώματα των Γυναικών, η οποία υπογράφηκε από τον Οργανισμό το 1952. Υπό την πίεση τόσο της Επιτροπής όσο και διεθνών γυναικείων οργανώσεων που αγωνίζονταν για την ισότητα των φύλων, το 1979 ψηφίστηκε ομόφωνα από τον ΟΗΕ η Σύμβαση για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών (CEDAW). Σε γενικές γραμμές, η εν λόγω Σύμβαση αναγνώρισε τη διάκριση κατά των γυναικών ως παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αιτήθηκε από τα κράτη - μέλη του ΟΗΕ την προστασία των γυναικών από τις διακρίσεις με νομοθετικά και δικαστικά μέτρα και έθεσε ως βάση την αρχή της ισότητας και της ίσης μεταχείρισης μεταξύ ανδρών και γυναικών. Προβλέπεται, επίσης, η σύσταση και η λειτουργία της Επιτροπής για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών, η οποία αποτελείται από 23 συνολικά εμπειρογνώμονες που εκλέγονται από διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές και χώρες με διαφορετικά νομικά συστήματα και πολιτιστικό υπόβαθρο (Στρατηγάκη, 2022). Στις αρμοδιότητες της Επιτροπής εντάσσεται, ακόμη, η εξέταση

των Ετήσιων Περιοδικών Εκθέσεων (National Periodic Reports), που υποβάλλονται κάθε τέσσερα χρόνια από τα κράτη - μέλη του ΟΗΕ και περιλαμβάνουν τα διοικητικά και νομοθετικά μέτρα που έλαβε κάθε κράτος για την εφαρμογή άρθρων της Σύμβασης, αλλά και τις δυσκολίες που παρουσιάστηκαν στην εκτέλεση του έργου αυτού. Παρ' όλα αυτά, εντός της CEDAW δεν πραγματοποιήθηκε εξαρχής κάποια αναφορά στο ζήτημα της βίας κατά των γυναικών · το 1989, η Επιτροπή CEDAW, με την υιοθέτηση της Γενικής Σύστασης 12, αιτήθηκε την παρακολούθηση της βίας κατά των γυναικών από τις κυβερνήσεις των κρατών - μελών και το 1992, με τη Γενική Σύσταση 19, ερμήνευσε τη βία κατά των γυναικών ως μορφή διάκρισης λόγω φύλου και τόνισε την ανάγκη να συμπεριλαμβάνεται ως τέτοια στην Εθνική Περιοδική Έκθεση.

Το 1995 διοργανώθηκε η Τέταρτη Παγκόσμια Συνδιάσκεψη Γυναικών στο Πεκίνο. Οι πολιτικές ισότητας των φύλων και οι στόχοι που διατυπώθηκαν στη διάρκεια της Συνδιάσκεψης που αναπτύχθηκαν και καταγράφηκαν, παραμένουν επίκαιροι ακόμα και σήμερα (Στρατηγάκη, 2022). Η Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου (Beijing Platform for Action), ένα εμβληματικό και πολυδιάστατο διεθνές κείμενο για την προώθηση των δικαιωμάτων των γυναικών και την ισότητα των φύλων παγκοσμίως, αποτέλεσε προϊόν της συσπείρωσης των φεμινιστριών και των γυναικείων οργανώσεων, ενώ θεσμοθέτησε τη συνεργασία μεταξύ των οργανώσεων αυτών και των δημόσιων οργανισμών, γεγονός που προετοίμασε το έδαφος για την ανάπτυξη πολιτικών και προγραμμάτων δράσης για την ισότητα των φύλων σε διεθνές επίπεδο (Στρατηγάκη, 2022). Μεταξύ των δώδεκα, συνολικά, κρίσιμων τομέων προτεραιότητας (critical areas of concern) που προσδιορίστηκαν από την Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου, συμπεριλήφθηκε και η βία κατά των γυναικών. Μέχρι τον Ιανουάριο του 1998, περισσότερο από το 70% των κρατών που υπέγραψαν την Πλατφόρμα είχαν ήδη διαμορφώσει Εθνικά Σχέδια Δράσης για την ισότητα των φύλων, ενώ αρκετά από αυτά είχαν επίσης προβεί στην θέσπιση και την ψήφιση νόμων για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η υλοποίηση των στόχων της Πλατφόρμας Δράσης του Πεκίνου παρακολουθείται από το Συμβούλιο των Υπουργών (Στρατηγάκη, 2022).

Η ανάγκη της καταπολέμησης της βίας κατά των γυναικών αναφέρεται ρητά και στους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (Sustainable Development Goals) του ΟΗΕ· ο Στόχος 5, με τίτλο «Ισότητα των Φύλων», επιδιώκει μεταξύ άλλων την εξάλειψη όλων των μορφών βίας κατά όλων των γυναικών και κοριτσιών, τόσο στον ιδιωτική όσο και στη δημόσια σφαίρα (ΟΗΕ, 2024). Το 2010, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ

αποφάσισε, επίσης, τη σύσταση ενός διεθνούς οργανισμού για την ισότητα των φύλων και την ενδυνάμωση των γυναικών, του UN Women. Στις αρμοδιότητες του UN Women εντάσσεται και η αρωγή των κρατών μελών του ΟΗΕ στην εφαρμογή πολιτικών ισότητας των φύλων, εξασφαλίζοντας οικονομική και τεχνική υποστήριξη αλλά και ενισχύοντας τη σύμπραξη με την κοινωνία των πολιτών. Ο UN Women παρακολουθεί την ισότητα των φύλων στα κράτη - μέλη και συντονίζει την ένταξη της οπτικής του φύλου σε όλους τους τομείς λειτουργίας του Οργανισμού (gender mainstreaming) (UN Women, 2025). Έχει αναγνωρίσει δέκα τομείς προτεραιότητας ως θεμελιώδεις για την επίτευξη της ισότητας των φύλων παγκοσμίως και ο τερματισμός της βίας κατά των γυναικών είναι ένας από αυτούς (UN Women, 2025).

Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης

Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας, ευρύτερα γνωστή ως Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, είναι η πιο άρτια και δεσμευτική διεθνής συνθήκη που αφορά αποκλειστικά τη βία κατά των γυναικών και την ενδοοικογενειακή βία. Υπογράφηκε το 2011 και τέθηκε σε ισχύ τρία χρόνια αργότερα, το 2014. Μέχρι σήμερα, 39 μέλη του Συμβουλίου έχουν επικυρώσει τη Σύμβαση και άλλα 6 την έχουν υπογράψει χωρίς να την έχουν επικυρώσει (Council of Europe, 2021). Ένα από τα πρώτα κράτη - μέλη του Συμβουλίου, η Τουρκία, γνωστοποίησε την αποχώρησή της από τη Σύμβαση τον Μάρτιο του 2021, η οποία τέθηκε σε ισχύ τον Ιούλιο του ίδιου έτους (Council of Europe, 2021).

Κύριος στόχος της Σύμβασης είναι η δημιουργία ενός ολοκληρωμένου νομικού πλαισίου για την προστασία των γυναικών από όλες τις μορφές βίας και η προώθηση της ισότητας των φύλων. Η Σύμβαση αναγνωρίζει ρητά την βία κατά των γυναικών ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ως μορφή διάκρισης. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, η Σύμβαση βασίζεται σε τέσσερις πυλώνες: την πρόληψη της βίας κατά των γυναικών, την προστασία των θυμάτων, την ποινική δίωξη κατά των δραστών και την εφαρμογή ολοκληρωμένων και συντονισμένων πολιτικών (Council of Europe, 2021). Με βάση τους κύριους αυτούς στόχους, η Σύμβαση περιλαμβάνει διάφορες διατάξεις, νομικά και πρακτικά μέτρα που αποσκοπούν στην αλλαγή εθνικών και υπερεθνικών παραμέτρων, αλλά και στην αποφασιστική συνεργασία μεταξύ των μελών του Συμβουλίου για την αποτελεσματικότερη πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου της βίας κατά των γυναικών (Council of Europe, 2021). Αποτελείται από

81 άρθρα, τα οποία κατανέμονται σε 12 κεφάλαια συνολικά. Τα άρθρα αυτά καλύπτουν κάθε πτυχή της καταπολέμησης της βίας κατά των γυναικών, από τις γενικές διατάξεις και τους ορισμούς, μέχρι τα μέτρα πρόληψης, προστασίας, ποινικής δίωξης, και τους μηχανισμούς παρακολούθησης. Αξίζει να αναφερθεί πως μέρος της Σύμβασης (Άρθρο 46) αναγνωρίζει ως επιβαρυντική κατάσταση κατά την έκδοση της ποινής των δραστών, μεταξύ άλλων, την άσκηση ενδοοικογενειακής βίας ή την άσκηση βίας κατά πρώην ή νυν συντρόφου.

Εντός της Σύμβασης, επίσης, δίνονται κατευθυντήριες γραμμές και για την κατάλληλη διαμόρφωση των συμβουλευτικών υπηρεσιών και των μηχανισμών υποστήριξης που πρέπει να διατίθενται για τις γυναίκες θύματα βίας από τα κράτη - Μέρη που την έχουν επικυρώσει. Πρωτίστως ορίζεται πως κάθε Μέρος οφείλει να λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα ώστε τα θύματα να ενημερώνονται επαρκώς και διαρκώς αναφορικά με τις διαθέσιμες υποστηρικτικές υπηρεσίες και τις ισχύουσες νομοθεσίες (Άρθρο 19), ενώ στα επόμενα Άρθρα (Άρθρα 20, 21, 22) παρατίθενται περισσότερες λεπτομέρειες για τη μορφή και τα χαρακτηριστικά των υπηρεσιών αυτών. Συγκεκριμένα, με βάση το Άρθρο 20 της Σύμβασης είναι υποχρεωτικό για κάθε συμμετέχον Μέρος να εξασφαλίζει ότι οι επιζώσες έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες οι οποίες διευκολύνουν την αποκατάστασή τους από τις συνέπειες της βίας, όπως νομικές και ψυχολογικές συμβουλευτικές υπηρεσίες, οικονομική αρωγή, στέγαση, μόρφωση, εκπαίδευση και υποστήριξη στην εύρεση εργασίας. Επιπλέον, είναι απαραίτητο να υπάρχει άμεση και ανεμπόδιση πρόσβαση των θυμάτων σε ποιοτικές και υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης και σε κοινωνικές υπηρεσίες, οι οποίες πρέπει να στελεχώνονται από προσωπικό το οποίο έχει επιμορφωθεί σχετικά με τη διαχείριση περιστατικών βίας κατά των γυναικών. Σύμφωνα με το Άρθρο 21, είναι αναγκαία η ενημέρωση των θυμάτων για τους ισχύοντες περιφερειακούς και διεθνείς μηχανισμούς ατομικών και συλλογικών προσφυγών, αλλά και η διευκόλυνση της πρόσβασης των επιζώσων στους μηχανισμούς αυτούς. Στο επόμενο Άρθρο, το Άρθρο 22, αναγράφεται πως οι υποστηρικτικές υπηρεσίες για τις γυναίκες που έχουν υποστεί βία αλλά και για τα παιδιά τους απαιτείται να παρέχονται άμεσα, από εξειδικευμένο προσωπικό και με όρους επαρκούς γεωγραφικής κατανομής. Ξεχωριστό χωρίο της Σύμβασης αφορά αποκλειστικά τις προδιαγραφές λειτουργίας των Ξενώνων Φιλοξενίας γυναικών θυμάτων βίας και των παιδιών τους (Άρθρο 23). Το Άρθρο 25 προβλέπει την παροχή εξειδικευμένης ψυχολογικής και νομικής υποστήριξης, καλύπτοντας τις ειδικές ανάγκες των θυμάτων σεξουαλικής βίας. Παράλληλα, από το Άρθρο 28 ορίζεται πως

οι επαγγελματίες των συμβουλευτικών υπηρεσιών οφείλουν να εργάζονται υπό συνθήκες εμπιστευτικότητας, ωστόσο έχουν τη δυνατότητα να αναφέρουν στις αρμόδιες αρχές ανησυχητικές πράξεις βίας που έχουν διαπραχθεί, ειδικά αν θεωρούν βάσει της εμπειρίας τους πως περαιτέρω πράξεις βίας αναμένονται να εξελιχθούν και πως το θύμα διατρέχει σοβαρό κίνδυνο. Το Άρθρο 50 προβλέπει τη συνεργασία μεταξύ αρμόδιων φορέων ώστε να εξασφαλίζεται η προβλεπόμενη προστασία των θυμάτων, η ορθή και άμεση ανταπόκριση των θεσμών σε όλα τα στάδια επιβολής του νόμου αλλά και η προστασίας και πρόληψης της βίας κατά των γυναικών.

Το Άρθρο 66 της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης θεσπίζει τη δημιουργία μίας ομάδας ειδικών εμπειρογνομόνων, η οποία ονομάζεται «GREVIO» (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence) και είναι αρμόδια για τη δράση ενάντια στη βία κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας και για την παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης από τα Μέρη (Council of Europe, 2021). Η GREVIO συντάσσει και δημοσιεύει εκθέσεις που αξιολογούν νομοθετικά και άλλα μέτρα που έχουν ληφθεί από τα συμβαλλόμενα Μέρη για την εφαρμογή των διατάξεων της Σύμβασης. Σε περιπτώσεις όπου απαιτείται δράση για την πρόληψη σοβαρού, μαζικού ή επίμονου μοτίβου οποιωνδήποτε πράξεων βίας κατά των γυναικών που καλύπτονται από τη Σύμβαση, η GREVIO δύναται να συστήσει και να κινήσει ειδική διαδικασία έρευνας. Επίσης, μπορεί να υιοθετήσει γενικές συστάσεις σχετικά με τα θέματα και τις έννοιες που αναγράφονται στη Σύμβαση (Council of Europe, 2021). Τα μέλη της ομάδας GREVIO επιλέγονται βάσει της εμπειρίας, της ικανότητας και της συνεισφοράς τους στους τομείς των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ισότητας των φύλων, της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, ενώ η διαδικασία επιλογής τους πραγματοποιείται με διαφάνεια από την Επιτροπή των Μερών που αποτελείται από εκπροσώπους των Μερών της Σύμβασης και συγκαλείται από τον Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης (Άρθρο 67).

Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης κυρώθηκε από την Ελλάδα το 2018 και ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία με τον ν. 4531/2018, ο οποίος ξεκίνησε να εφαρμόζεται από το 2020 (ΓΤΙΑΔ, 2021). Το 2023, δημοσιεύτηκε από τη GREVIO έκθεση αξιολόγησης σχετικά με την εφαρμογή των όρων της Σύμβασης στην Ελλάδα, βάσει καταγραφών των εμπειρογνομόνων της ομάδας. Μεταξύ άλλων, παρατηρήθηκε πως δεν υπάρχει στη χώρα μας επαρκής αριθμός Συμβουλευτικών Κέντρων, όπως και Ξενώνων Φιλοξενίας, με αποτέλεσμα γυναίκες που κατοικούν σε επαρχιακές, απομακρυσμένες περιοχές ή και νησιά να αναγκάζονται να διανύουν τεράστιες

αποστάσεις ώστε να έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες υποστήριξης και συμβουλευτικές και κοινωνικές υπηρεσίες, επωμιζόμενες τα κόστη μετακίνησης που σε αρκετές περιπτώσεις είναι αρκετά αυξημένα και μπορεί να αποθαρρύνουν τα θύματα από το να αναζητούν βοήθεια (Council of Europe, 2023). Μεταξύ του Νοεμβρίου του 2021 και του Σεπτεμβρίου του 2022, το 83.9% των γυναικών που αναζήτησαν βοήθεια και υποστήριξη σε κάποιο Συμβουλευτικό Κέντρο στην Ελλάδα ήταν θύματα ενδοοικογενειακής βίας (Council of Europe, 2023). Με βάση τα δεδομένα αυτά, η έκθεση της GREVIO επισημαίνει πως υπάρχει σημαντική έλλειψη εξειδικευμένων υπηρεσιών υποστήριξης θυμάτων λοιπών μορφών βίας που αναφέρονται και αναγνωρίζονται ρητά από τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, όπως ο καταναγκαστικός γάμος, ο ακρωτηριασμός των γυναικείων γεννητικών οργάνων, η μη εμφανής παρακολούθηση ή παρενόχληση (stalking), η σεξουαλική βία και η σεξουαλική παρενόχληση (Council of Europe, 2023).

Μια από τις κεντρικότερες συστάσεις της έκθεσης αφορά την παντελή έλλειψη Κέντρων Βοήθειας για Θύματα Βιασμού (Rape Crisis Centers) ή Κέντρων Παραπομπής για Θύματα Σεξουαλικής Βίας (Sexual Violence Referral Centers) στην Ελλάδα (Council of Europe, 2023). Σήμερα, μια γυναίκα θύμα βιασμού στην Ελλάδα αναγκάζεται να πλοηγηθεί σε ένα κατακερματισμένο σύστημα: πρέπει να μεταβεί σε αστυνομικό τμήμα για την καταγγελία, σε δημόσιο νοσοκομείο για ιατρική περίθαλψη και σε ιατροδικαστική υπηρεσία για τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων. Αυτή η διαδρομή συχνά οδηγεί σε δευτερογενή θυματοποίηση, καθώς το θύμα εκτίθεται σε μη εκπαιδευμένο προσωπικό και αναγκάζεται να επαναλαμβάνει την τραυματική εμπειρία πολλαπλές φορές (Council of Europe, 2023). Το Άρθρο 25 της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης απαιτεί τη δημιουργία επαρκών και προσβάσιμων κέντρων που θα προσφέρουν ιατρική και ιατροδικαστική εξέταση, υποστήριξη τραύματος και νομική συμβουλευτική σε έναν χώρο (Council of Europe, 2021). Η ελληνική κυβέρνηση, αναγνωρίζοντας αυτή την κριτική, έχει ξεκινήσει τη διερεύνηση για τη δημιουργία των πρώτων Sexual Violence Referral Centers (SVRC) σε συνεργασία με το Υπουργείο Υγείας και το Συμβούλιο της Ευρώπης. Το έργο "InSupport" στοχεύει στην εκπαίδευση 1.320 επαγγελματιών πρώτης γραμμής και την ανάπτυξη πρωτοκόλλων για αυτές τις νέες δομές (Council of Europe, 2023).

Ακόμη, σύμφωνα με την έκθεση, οι συμβουλευτικές υπηρεσίες που παρέχονται δεν κρίθηκαν επαρκείς ώστε να ανταποκριθούν στις εξειδικευμένες ανάγκες των ΛΟΑΤΚΙ+ γυναικών και ιδιαίτερα των διαφυλικών (intersex) γυναικών, οι οποίες

συνήθως παραπέμπονται σε συνεργαζόμενες με τα Συμβουλευτικά Κέντρα ΜΚΟ που δύνανται να υποστηρίξουν κατάλληλα τα άτομα αυτά (Council of Europe, 2023). Στο πλαίσιο αυτό αναγνωρίζεται από τη GREVIO η συνεισφορά και ο κομβικός ρόλος των ΜΚΟ στην υποστήριξη του έργου των Συμβουλευτικών Κέντρων, ωστόσο τονίζεται παράλληλα η ανάγκη της περαιτέρω ενίσχυσης της συνεργασίας αυτής με σκοπό τη διασφάλιση της κάλυψης των αναγκών όλων των γυναικών. Απαραίτητη θεωρήθηκε, επιπροσθέτως, η εδραίωση της μακροχρόνιας συμβουλευτικής ψυχολογικής στήριξης των θυμάτων ώστε να υποβοηθηθεί περαιτέρω η ανάρρωσή τους (Council of Europe, 2023).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η επισήμανση της GREVIO στη σχετική έκθεση του 2023, η οποία αποτυπώνει ανησυχία για τον ν.4800/2021 και για την συχνή χρήση του όρου «σύνδρομο γονεϊκής αποξένωσης» ακόμα και κατά τη διάρκεια δικαστικών διαδικασιών· υπογραμμίζεται, επίσης, ότι η αρχή της συνεπιμέλειας συχνά επιβάλλεται χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το ιστορικό ενδοοικογενειακής βίας (Council of Europe, 2023). Η GREVIO τονίζει ότι σε πλαίσια κακοποίησης, η κοινή γονική μέριμνα μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τον θύτη ως εργαλείο συνεχιζόμενου ελέγχου και εκφοβισμού της μητέρας. Η επιτροπή συνιστά την υποχρεωτική ενσωμάτωση διαδικασιών εκτίμησης κινδύνου (risk assessment) στις αποφάσεις των οικογενειακών δικαστηρίων. Οι δικαστές οφείλουν να περιορίζουν τα δικαιώματα επικοινωνίας ή επιμέλειας όταν υπάρχει κίνδυνος για τη σωματική ή ψυχική ακεραιότητα του θύματος και των τέκνων (Council of Europe, 2023).

Η κριτική της GREVIO εστιάζει επίσης στην ανάγκη βελτίωσης της πρόσβασης για γυναίκες που υφίστανται πολλαπλές διακρίσεις. Επισημαίνεται η έλλειψη πλήρους προσβασιμότητας σε πολλούς ξενώνες και συμβουλευτικά κέντρα, καθώς και η ανάγκη για εξειδικευμένα πρωτόκολλα επικοινωνίας για γυναίκες με αισθητηριακές ή νοητικές αναπηρίες (Council of Europe, 2023). Ακόμη, η έκθεση αναφέρει ανησυχίες για τη διασύνδεση των υπηρεσιών προστασίας με το καθεστώς διαμονής: η ανάγκη για άρση των διοικητικών παραβόλων για αιτήσεις διεθνούς προστασίας από θύματα βίας κρίνεται επείγουσα, ώστε να διασφαλιστεί ότι ο φόβος απέλασης δεν θα αποτρέπει την αναζήτηση βοήθειας (Council of Europe, 2023). Τέλος, η GREVIO καλεί μέσα από την έκθεσή της τη ΓΠΙΑΔ να αναπτύξει στοχευμένες δράσεις ενημέρωσης και να εκπαιδεύσει στελέχη του δικτύου σε θέματα πολιτισμικής διαμεσολάβησης, βελτιώνοντας και την απήχηση των υπηρεσιών τους σε γυναίκες Ρομά, οι οποίες αποτέλεσαν μόνο το 1% των ωφελούμενων το 2023, αν και συνεχίζουν να αποτελούν

την πληθυσμιακή ομάδα που αντιμετωπίζει τις περισσότερες πολλαπλές διακρίσεις σε πανευρωπαϊκό επίπεδο (Council of Europe, 2023).

Κεφάλαιο δεύτερο

Κανονισμοί, οδηγίες και πρωτοβουλίες της ΕΕ για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών

Με το 5ο Πρόγραμμα Δράσης για την Ισότητα των Φύλων (2001 - 2005), που ήταν και το τελευταίο από μία σειρά κοινοτικών δράσεων της ΕΕ, ουσιαστικά επισημοποιήθηκε η ευρωπαϊκή κοινοτική δράση για την καταπολέμηση του φαινομένου της έμφυλης βίας, μιας και εντός του Προγράμματος έγινε πρώτη φορά λόγος για «ισότητα των φύλων» και όχι για «ισότητα ευκαιριών μεταξύ γυναικών και ανδρών» (Στρατηγάκη, 2021). Με αφετηρία το σημείο αυτό, πολλαπλασιάστηκαν αισθητά οι αναφορές στην ενδοοικογενειακή βία αλλά και σε άλλες μορφές βίας κατά των γυναικών, όπως η σεξουαλική βία σύμφωνα με το έργο της Παπαρρήγα - Κωσταβάρα (2007). Έκτοτε, έχουν καθιερωθεί ποικίλα στρατηγικά πλαίσια για την ισότητα των φύλων και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών, όπως ο Οδικός Χάρτης για την Ισότητα μεταξύ Γυναικών και Ανδρών (2006 - 2010), η Στρατηγική για την Ισότητα μεταξύ Γυναικών και Ανδρών (2010 - 2015), η Στρατηγική Δέσμευση για την Ισότητα των Φύλων (2016 - 2019) και η Στρατηγική για την Ισότητα των Φύλων (2020 - 2025). Ο Οδικός Χάρτης για την Ισότητα μεταξύ Γυναικών και Ανδρών, ο οποίος συντάχθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αναγνώρισε τη βία βασισμένη στο φύλο ως παραβίαση «των θεμελιωδών δικαιωμάτων ζωής, ασφάλειας, ελευθερίας, αξιοπρέπειας και σωματικής και ψυχικής ακεραιότητας» (ΕΕ, 2009). Το 2007, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξέδωσε ψήφισμα σχετικό με το Χάρτη, όπου καλούσε την Επιτροπή να διεξάγει διεξοδικές έρευνες σχετικά με την έμφυλη βία με στόχο να δημιουργηθούν δείκτες και δεδομένα, αλλά και να υποβάλει πρόταση οδηγίας για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2007). Εντός του ψηφίσματος αυτού τονίζεται, ακόμη, η ανάγκη ψυχολογικής, κοινωνικής, νομικής και ιατρικής υποστήριξης των γυναικών που έχουν υποστεί βία από πλευράς των κυβερνήσεων των κρατών - μελών της Ένωσης, η εδραίωση ολοκληρωμένων προγραμμάτων πρόληψης της έμφυλης βίας (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2007).

Το 2010, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διατύπωσε τη Στρατηγική για την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών 2010-2015 και δεσμεύτηκε μέσω αυτής για την έγκριση

πανενωσιακής στρατηγικής ώστε να εξασφαλιστεί η εξάλειψη του φαινομένου της βίας κατά των γυναικών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010). Ακολούθησε η Στρατηγική Δέσμευση για την Ισότητα των Φύλων το 2016, η οποία έθεσε ως προτεραιότητα την ευαισθητοποίηση σχετικά με το φαινόμενο της έμφυλης βίας, αλλά και της προστασίας των δικαιωμάτων των θυμάτων (ΕΕ, 2016).

Ο τερματισμός της έμφυλης βίας εντασσόταν και στην μέχρι πρόσφατα ισχύουσα Στρατηγική για την Ισότητα των Φύλων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2020 – 2025), η οποία περικλείει μία σειρά από δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον σκοπό αυτό. Στο πρώτο κεφάλαιο, «Απαλλαγή από τη βία και τα στερεότυπα», διευκρινίστηκε πως η επιτυχής πρόληψη της βίας κατά των γυναικών βασίζεται κυρίως στην αναγνώριση και την ενίσχυση της πολυτομεακής προσέγγισης, πραγματοποιήθηκε εκτενής αναφορά στην διαδικτυακή βία και στις εξαιρετικά επιβλαβείς της συνέπειες στα θύματα, ενώ διαμορφώθηκε και η συγκρότηση ενωσιακού δικτύου για την πρόληψη της έμφυλης βίας και της ενδοοικογενειακής βίας. Το φθινόπωρο του 2023 πράγματι δημιουργήθηκε το εν λόγω δίκτυο, παρέχοντας την δυνατότητα ανταλλαγής γνώσεων και ορθών πρακτικών μεταξύ των κρατών - μελών, δημιουργώντας ευκαιρίες χρηματοδότησης ερευνών και υπηρεσιών υποστήριξης των θυμάτων και συνεισφέροντας στην δράση για την κατάρτιση του προσωπικού που αναλαμβάνει υποθέσεις θυμάτων έμφυλης βίας.

Η Οδηγία (ΕΕ) 2024/1385 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Μαΐου 2024, σχετικά με την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της εξ οικείων βίας, είναι το θεσμικό αποτέλεσμα της πρότασης που υπέβαλε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 8 Μαρτίου 2022. Η εν λόγω Οδηγία αποσκοπεί στη διασφάλιση ενός ελάχιστου επιπέδου προστασίας των θυμάτων σε ολόκληρη την ΕΕ, ενισχύοντας την υποστήριξή τους, απαιτώντας εξειδικευμένες υπηρεσίες υποστήριξης που περιλαμβάνουν πληροφόρηση, συμβουλευτική και παραπομπές, καθώς και εξειδικευμένη υποστήριξη για θύματα σεξουαλικής βίας. Βάσει του κειμένου της σχετικής Οδηγίας προβλέπεται, επίσης, η κατάλληλη κατάρτιση όλων των επαγγελματιών που έρχονται σε επαφή με γυναίκες θύματα βίας και τις υποθέσεις τους, συμπεριλαμβανομένου του αστυνομικού και του ιατρικού προσωπικού, των εισαγγελέων και των δικαστών (Κεφάλαιο 5). Παροχή ειδικής υποστήριξης προβλέπεται για γυναίκες οι οποίες υπόκεινται πολλαπλές διακρίσεις, παραδείγματος χάριν λόγω υπηκοότητας ή αναπηρίας, αλλά και για τα παιδιά των θυμάτων (Κεφάλαιο 4). Όπως και στη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, το περιεχόμενο της οποίας θα

αναλυθεί παρακάτω, η ενδοοικογενειακή βία από την Οδηγία 2024/1385 κατηγοριοποιείται ως επιβαρυντική περίπτωση (Κεφάλαιο 2).

Η Οδηγία 2012/29/ΕΕ, που αφορά τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την ασφάλεια των θυμάτων εγκληματικότητας, δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην ανάγκη προστασίας των γυναικών θυμάτων βίας. Αναγνωρίζει πως η έμφυλη βία και η ενδοοικογενειακή βία συνιστούν παραβιάσεις των θεμελιωδών ελευθεριών του ανθρώπου αλλά και πως τα θύματα αυτών των μορφών βίας χρίζουν ειδικής υποστήριξης εξαιτίας του κινδύνου δευτερογενούς και επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης, αντεκδίκησης και εκφοβισμού (Παράγραφος 17). Τα κράτη - μέλη της ΕΕ οφείλουν να διασφαλίζουν ότι τα θύματα έχουν πρόσβαση σε δωρεάν και εμπιστευτικές υπηρεσίες υποστήριξης καθ' όλη τη διάρκεια έκβασης της ποινικής διαδικασίας, οι οποίες μπορούν να παρέχονται είτε από δημόσιες υπηρεσίες είτε από ΜΚΟ οι οποίες συνεργάζονται με τον κρατικό μηχανισμό (Άρθρα 8, 9). Οι υπηρεσίες αυτές θα πρέπει να περιλαμβάνουν νομική και ψυχολογική συμβουλευτική αλλά και παροχή προσωρινής στέγασης (Άρθρο 9).

Τα προγράμματα PROGRESS και DAPHNE της ΕΕ ήταν χρηματοδοτικά εργαλεία με στόχο την προώθηση της κοινωνικής ένταξης, την καταπολέμηση των διακρίσεων και την ισότητα των φύλων. Το PROGRESS (2007-2013) ήταν το Κοινοτικό Πρόγραμμα για την Απασχόληση και την Κοινωνική Αλληλεγγύη της ΕΕ. Αν και κάλυπτε σε γενικές γραμμές ένα ευρύτερο φάσμα πολιτικών (π.χ. απασχόληση, κοινωνική προστασία, συνθήκες εργασίας, καταπολέμηση των διακρίσεων), ένας από τους πέντε τομείς πολιτικής του ήταν η ισότητα των φύλων. Στον τομέα της ισότητας των φύλων, το PROGRESS είχε ως στόχο τη στήριξη των προσπαθειών των κρατών μελών για την εφαρμογή και την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου (gender mainstreaming) σε όλες τις πολιτικές τους, την καταπολέμηση των διακρίσεων και την προώθηση της ίσης μεταχείρισης μεταξύ ανδρών και γυναικών, αλλά και τη στήριξη ΜΚΟ και άλλων φορέων που δραστηριοποιούνταν σε επίπεδο ΕΕ για την προώθηση της ισότητας των φύλων.

Το ευρωπαϊκό πρόγραμμα DAPHNE αποτέλεσε ένα πρόγραμμα κοινοτικής δράσης με κύριο στόχο την πρόληψη και την καταπολέμηση όλων των μορφών βίας (σωματικής, σεξουαλικής, ψυχολογικής) εις βάρος παιδιών, νέων και γυναικών, καθώς και την προστασία των θυμάτων. Η έκδοση Daphne III (2007-2013), στόχευε να προστατέψει τις γυναίκες από την έμφυλη βία αλλά και να συμβάλλει στην σωματική και ψυχική αποκατάσταση των θυμάτων μέσω της ενίσχυσης της συλλογής δεδομένων

αναφορικά με το φαινόμενο της βίας κατά των γυναικών, της στήριξης διακρατικών πρωτοβουλιών και της δικτύωσης φορέων για την ανταλλαγή καλών πρακτικών στον τομέα της πρόληψης και της καταπολέμησης της βίας κατά των γυναικών.

Σήμερα και τα δύο προγράμματα έχουν πλέον αντικατασταθεί από νεότερα, ευρύτερα προγράμματα χρηματοδότησης της ΕΕ· η χρηματοδότηση για την ισότητα των φύλων και την καταπολέμηση των διακρίσεων (πρώην Progress) ενσωματώθηκε αρχικά στο Πρόγραμμα για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία (EaSI) και πλέον στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ (EKT+) και στο πρόγραμμα CERV (Citizens, Equality, Rights and Values), ενώ αντίστοιχα έχει δημιουργηθεί Συνιστώσα ονόματι DAPHNE εντός του προγράμματος CERV. Το CERV είναι το χρηματοδοτικό πρόγραμμα της ΕΕ για την χρονική περίοδο 2021 - 2027 και αποσκοπεί στην προστασία και προώθηση των δικαιωμάτων και των αξιών που κατοχυρώνονται στις Συνθήκες της ΕΕ και στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Η Ισότητα των Φύλων αποτελεί βασικό πυλώνα του Προγράμματος CERV και καλύπτεται θεματικά από Σκέλος 2: Ισότητα, Δικαιώματα και Ισότητα των Φύλων (Equality, Rights and Gender Equality), ενώ ένας από τους πιο κρίσιμους ειδικούς στόχους του Προγράμματος μεταξύ άλλων είναι η πρόληψη και η καταπολέμηση της έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας.

Οι χρηματοδοτούμενες δράσεις του προγράμματος CERV αφορούν τη στήριξη των θυμάτων έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας (Παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών υποστήριξης όπως γραμμές βοήθειας, καταφύγια, κέντρα ψυχολογικής υποστήριξης), την αναβάθμιση της πρόληψης (εκστρατείες ευαισθητοποίησης, εκπαιδευτικά προγράμματα, δράσεις, ερευνητικό έργο), την επιμόρφωση των αρμόδιων επαγγελματιών για την βέλτιστη αναγνώριση και διαχείριση περιστατικών βίας και την παρακολούθηση της εφαρμογής των διατάξεων της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης.

Κεφάλαιο τρίτο

Νόμοι, θεσμοί και δράσεις για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών στην Ελλάδα

Με τον ν.3500/2006 «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας» αναγνωρίστηκε πως η ενδοοικογενειακή βία εκδηλώνεται κατά κύριο λόγο σε βάρος των γυναικών και των παιδιών και έχει αρνητικές συνέπειες για εκείνες και την ευημερία τους. Η ενδοοικογενειακή βία περιλαμβάνει τόσο τα ειδικά αδικήματα όπως ενδοοικογενειακή σωματική βλάβη, βία και απειλή, βιασμός και καταναγκασμός σε ασέλγεια, ενδοοικογενειακή προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας) όσο και σοβαρά αδικήματα του Ποινικού Κώδικα, όπως η ανθρωποκτονία και η βαριά σωματική βλάβη. Μέσω του ν. 3500/2006 ποινικοποιήθηκε ο βιασμός εντός του γάμου, απαγορεύτηκε η άσκηση σωματικής βίας σε βάρος ανηλίκων για σωφρονιστικό σκοπό, ενώ καθιερώθηκε και ο θεσμός της ποινικής διαμεσολάβησης στις περιπτώσεις εγκλημάτων ενδοοικογενειακής βίας πλημεληματικού χαρακτήρα. Ακόμη, θεσπίστηκαν αρκετά αυστηρές ποινές σε βάρος δραστών που τελούν βίαιες πράξεις ενώπιον ανηλίκου και κατά εγκύων, αναπήρων, ηλικιωμένων και ασθενών και η άσκηση βίας αυτή καθαυτή θεμελιώθηκε ως μαχητό τεκμήριο κλονισμού του γάμου (Στρατηγάκη, 2021). Οι βασικοί περιοριστικοί όροι που μπορούν να επιβληθούν στο κατηγορούμενο για ενδοοικογενειακή βία πρόσωπο περιλαμβάνουν την απομάκρυνση του δράστη από την οικογενειακή κατοικία, την απαγόρευση προσέγγισης των χώρων κατοικίας ή/και εργασίας του θύματος και την απαγόρευση προσέγγισης κατοικιών στενών συγγενών, των εκπαιδευτηρίων των παιδιών ή ξενώνων φιλοξενίας. Τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας που ζητούν ασφαλιστικά μέτρα, όπως προσωρινή ρύθμιση διατροφής ή επιμέλειας, δικαιούνται το ευεργέτημα της πενίας. Αυτό σημαίνει ότι μπορούν να λάβουν νομική βοήθεια και να απαλλαγούν από τα δικαστικά έξοδα, εφόσον αποδείξουν το περιστατικό βίας σύμφωνα με το άρθρο 194 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, δηλαδή με την παρουσία τρίτων κατά τη διάρκεια της δίκης.

Πολλές γυναικείες και φεμινιστικές οργανώσεις άσκησαν κριτική στον εν λόγω νόμο πριν ψηφιστεί, καθώς θεωρήθηκε πως προσανατολιζόταν περισσότερο στην προστασία της οικογένειας παρά στην πρόληψη της βίας κατά των γυναικών και δεν περιείχε προτάσεις για την πρόληψη της ενδοοικογενειακής βίας, για την κατάλληλη επιμόρφωση των εμπλεκόμενων φορέων ή για την αποτελεσματική αρωγή και

ενίσχυση των θυμάτων. Παράλληλα, δεν αναγνώριζε την ψυχολογική βία ως μορφή βίας που διώκεται από το νόμο (Στρατηγάκη, 2021). Λεπτομερείες παρατηρήσεις συναφείς με το νομοσχέδιο κατατέθηκαν από την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και από τον Σύνδεσμο για τα Δικαιώματα της Γυναίκας, αλλά και προτάσεις για διαφορετικές νομοθετικές ρυθμίσεις. Συγκεκριμένα, προτάθηκε η ποινική ρύθμιση όλων των ειδών και παραλλαγών της σεξουαλικής βίας, αλλά και η αντιμετώπισή της ως κοινωνικό πρόβλημα με σκοπό την ισχυροποίηση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου και τη βελτίωση της προστασίας των θυμάτων από τον νόμο (Στρατηγάκη, 2021).

Το 2009, εκπονήθηκε Εθνικό Πρόγραμμα για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών, το οποίο μετέπειτα ενσωματώθηκε στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων (2010 - 2013). Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων αποτελούνταν από τέσσερις άξονες: α) την προάσπιση των δικαιωμάτων όλων των γυναικών μέσω της προώθησης της ισότητας των φύλων και της εφαρμογής παρεμβάσεων σε ομάδες γυναικών που υφίστανται πολλαπλές διακρίσεις, β) την πρόληψη και την καταπολέμηση όλων των μορφών βίας κατά των γυναικών, γ) την ενίσχυση της οικονομικής ανεξαρτησίας των γυναικών και της απασχόλησής τους και δ) την αξιοποίηση του πολιτισμού και των πολιτιστικών δραστηριοτήτων για την αποτελεσματική προώθηση του στόχου της ισότητας των φύλων. Το 2010, συγκροτήθηκαν τρεις νομοπαρασκευαστικές επιτροπές, οι οποίες προετοίμασαν αντίστοιχα τρία νομοσχέδια. Το πρώτο νομοσχέδιο αφορούσε την τροποποίηση του οικογενειακού δικαίου, στοχεύοντας στον εναρμονισμό του με τη συνταγματική αρχή της ισότητας των φύλων και με τον στόχο της προστασίας των γυναικείων δικαιωμάτων. Μεταξύ άλλων, προτάθηκαν εντός του νομοσχεδίου ο εκσυγχρονισμός των διατάξεων περί υιοθεσίας, η επαναφορά του αμετάβλητου του επωνύμου των συζύγων, η επιτάχυνση της διαδικασίας απονομής δικαιοσύνης σε υποθέσεις οικογενειακού δικαίου και η τροποποίηση του συμφώνου συμβίωσης ώστε να περιλαμβάνει και τα ομόφυλα ζευγάρια.

Το δεύτερο νομοσχέδιο αφορούσε τη βία κατά των γυναικών και πρότεινε τη βελτίωση του τότε πρόσφατα ψηφισμένου ν.3500/2006, με την κατάργηση της ποινικής διαμεσολάβησης και τη δημιουργία κέντρων φιλοξενίας για θύματα ενδοοικογενειακής βίας. Προβλέφθηκε, επίσης, η εξέλιξη της νομοθεσίας για εγκλήματα όπως ο βιασμός (ν.1419/1984) και το trafficking (ν. 3064/2002 και Π.Δ. 233/2003) (Στρατηγάκη, 2021). Το τρίτο νομοσχέδιο αφορούσε ενδεικτικά την ένταξη της αρχής της ισότητας

των φύλων στις δημόσιες πολιτικές (gender mainstreaming) και την εφαρμογή και παρακολούθηση των επιπτώσεων των εφαρμοσμένων πολιτικών με βάση το φύλο (gender impact assessment). Αξίζει να αναφερθεί πως κανένα από τα τρία νομοσχέδια δεν κατατέθηκε ποτέ στη Βουλή, γεγονός που έκανε προφανή την απροθυμία της πολιτικής ηγεσίας να αναλάβει δράση για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών, της ανισότητας των φύλων, αλλά και για ζητήματα όπως το σύμφωνο συμβίωσης των ομόφυλων ζευγαριών, αποφεύγοντας να θέσει τα ζητήματα αυτά ως προτεραιότητα για την ουσιαστική και διαχρονική πρόοδο της ελληνικής κοινωνίας. Ωστόσο, κατά την περίοδο εκείνη, η ΓΓΙΑΔ συνέχισε την ενεργό εμπλοκή της στις εργασίες της επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης που μελετούσε την Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης· η Ελλάδα ανήκε στις 13 πρώτες χώρες που υπέγραψαν τη Σύμβαση στις 11 Μαΐου 2011.

Η καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών αποτέλεσε μία από τις κύριες πολιτικές προτεραιότητες στη διάρκεια της περιόδου 2009-2012. Με το Εθνικό Πρόγραμμα για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών υλοποιήθηκε η δημιουργία της τηλεφωνικής γραμμής SOS 15900 και της ηλεκτρονικής διεύθυνσης sos15900@isotita.gr, η οποία ξεκίνησε να λειτουργεί στις 11 Μαρτίου 2011. Από τότε, η γραμμή λειτουργεί σε 24ωρη βάση και όλες τις ημέρες του χρόνου, προσφέροντας υπηρεσίες ενημέρωσης, υποστήριξης και συμβουλευτικής σε γυναίκες - θύματα όλων των μορφών βίας. Επιπλέον, ιδρύθηκαν 14 Συμβουλευτικά Κέντρα της ΓΓΙΑΔ για τις γυναίκες - θύματα βίας στις έδρες των 13 Περιφερειών και στον Πειραιά και 25 Συμβουλευτικά Κέντρα σε Δήμους. Τα Κέντρα αυτά δημιουργήθηκαν με σκοπό να παρέχουν ολοκληρωμένες υπηρεσίες υποστήριξης σε τέσσερις βασικούς τομείς: ψυχοκοινωνική στήριξη, εργασιακή συμβουλευτική και πληροφόρηση σε θέματα απασχόλησης και επιχειρηματικότητας, νομική συμβουλευτική και συμβουλευτική σε θέματα σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας. Επιπλέον, για την επαρκή κάλυψη των αναγκών των Συμβουλευτικών Κέντρων, εδραιώθηκε συνεργασία με τους δικηγορικούς συλλόγους των αντίστοιχων πόλεων ώστε να διευκολυνθεί η παροχή νομικής συμβουλευτικής στις γυναίκες που το έχουν ανάγκη. Με το συγκεκριμένο Πρόγραμμα δημιουργήθηκε επίσης ένα δίκτυο 19 συνολικά ξενώνων φιλοξενίας των γυναικών- θυμάτων βίας και των παιδιών τους στις έδρες των Περιφερειών της Ελλάδας, ενώ παράλληλα προσφέρθηκε υποστήριξη και στην μετατροπή δύο ξενώνων του ΕΚΚΑ σε ξενώνες. Άξιο αναφοράς είναι ότι στο πλαίσιο του Εθνικού Προγράμματος για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών αναπτύχθηκαν

μεθοδολογικά και εκπαιδευτικά εργαλεία όπως ο «Οδηγός παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών και λειτουργίας των υποστηρικτικών δομών», που συμπεριέλαβε τον οδηγό συμβουλευτικής για γυναίκες θύματα βίας, τους κανονισμούς λειτουργίας και τον κώδικα δεοντολογίας των δομών, το σχέδιο πρωτοκόλλου συνεργασίας με διάφορους φορείς για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών και τον οδηγό δικτύωσης των δομών με τις τοπικές κοινωνίες. Ακόμη, εκδόθηκαν συμβουλευτικά εγχειρίδια για την ευαισθητοποίηση γύρω από την αντιμετώπιση της σεξουαλικής παρενόχλησης ως μορφή άσκησης έμφυλης βίας, ενημερωτικά φυλλάδια για τη γραμμή SOS 15900 σε ξένες γλώσσες πέραν της αγγλικής και διοργανώθηκαν τηλεοπτικές και ραδιοφωνικές καμπάνιες σχετικά με την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών.

Η πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών ήταν και ο ένας από τους έξι συνολικά στρατηγικούς στόχους και του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Ισότητα των Φύλων - ΕΣΔΙΦ (2016-2020). Εντός της περιόδου αυτής, κυρώθηκε στην Ελλάδα η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης με τον ν.4531/2018, ο οποίος σύμφωνα με το Άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος, έχει υπερνομοθετική ισχύ, δεσμεύοντας όλα τα όργανα της Πολιτείας. Ο ν.4531/2018 εισήγαγε άμεσες τροποποιήσεις στην εθνική νομοθεσία για την εφαρμογή των δεσμεύσεων της Σύμβασης. Συγκεκριμένα, ενισχύθηκε η ποινική νομοθεσία για την αντιμετώπιση σοβαρών εγκλημάτων όπως ο ακρωτηριασμός γεννητικών οργάνων, η παρενόχληση (Stalking) και τα λεγόμενα «εγκλήματα τιμής». Παράλληλα, τροποποίησε και τον ν.3500/2006, με στόχο να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα και την εφαρμογή του, διευρύνοντας την ισχύ του και για πρόσωπα τα οποία συνδέονται με σύμφωνο συμβίωσης και για μόνιμους συντρόφους. Με τις διατάξεις που τροποποίησαν τον ν.3500/2006, επίσης, σταμάτησε να αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση η συνοίκηση ώστε να υπάγεται στην προστασία του νόμου η μόνιμη σύντροφος του άντρα ή ο μόνιμος σύντροφος της γυναίκας και των παιδιών τους, είτε κοινών είτε όχι, ενώ ο νόμος αφορά εκτός από τους πρώην συζύγους και τα τέως μέρη συμφώνου συμβίωσης το οποίο έχει λυθεί.

Η χρηματοδότηση του πανελλαδικού δικτύου δομών για την καταπολέμηση της βίας συνεχίστηκε με την ένταξη της χώρας στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Μεταρρύθμιση του δημοσίου τομέα» του ΕΣΠΑ II (2014-2020), το οποίο ολοκληρώθηκε στα τέλη του 2023. Στο δίκτυο συμπεριλήφθηκαν περισσότερες περιοχές της Ελλάδας, καθώς δημιουργήθηκαν Συμβουλευτικά Κέντρα σε Σαλαμίνα, Ελευσίνα και Καρδίτσα. Διευρύνθηκε, παράλληλα, ο ρόλος του ΚΕΘΙ, το οποίο

ανέλαβε τον γενικότερο επιστημονικό συντονισμό και την εποπτεία του δικτύου, συμπεριλαμβανομένων των συμβουλευτικών κέντρων και των ξενώνων που ανήκουν στους δήμους, ενώ με τον ν.4604/2019, η ΓΓΙΑΔ ασκεί αρμοδιότητες εποπτείας του δικτύου, στο πλαίσιο των οποίων εξέδωσε την Πρώτη Ετήσια Έκθεση για τη βία κατά των γυναικών, τον Νοέμβριο του 2020 (Στρατηγάκη, 2021).

Ο ν.4604/2019 «Προώθηση της ουσιαστικής ισότητας των φύλων, πρόληψη και καταπολέμηση της έμφυλης βίας» αποτελεί το πρώτο ολοκληρωμένο θεσμικό πλαίσιο αναφορικά με την ισότητα των φύλων και την εξάλειψη των έμφυλων διακρίσεων, το οποίο χαρακτηρίζεται από μία ευρύτερη θεώρηση των έμφυλων σχέσεων. Πιο συγκεκριμένα, μεταξύ άλλων, με τον νόμο αυτό προβλεπόταν η αποτύπωση της διάστασης του φύλου κατά τη διάρκεια της κατάρτισης των προϋπολογισμών δημόσιων φορέων και υπουργείων, η θεσμοθέτηση των Δημοτικών Επιτροπών Ισότητας και η αναδιάρθρωση των αντίστοιχων Περιφερειακών Επιτροπών Ισότητας και ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στον ιδιωτικό τομέα (π.χ. καθιέρωση απονομής «Σήματος Ισότητας» από την ΓΓΙΑΔ για εφαρμογή πολιτικών ίσης μεταχείρισης και ίσων ευκαιριών από επιχειρήσεις). Ακόμη, με τον ν.4604/2019 εντάχθηκαν τα συμβουλευτικά κέντρα και οι δομές φιλοξενίας στις Διευθύνσεις Κοινωνικής Προστασίας των Δήμων, η τηλεφωνική γραμμή SOS 15900 ενσωματώθηκε στη ΓΓΙΑΔ, ενώ γυναίκες που ανήκαν σε ομάδες οι οποίες υπόκεινται σε πολλαπλές διακρίσεις είχαν πλέον τη δυνατότητα πρόσβασης σε υπηρεσίες του δικτύου των δομών.

Οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις του Ποινικού Κώδικα, ιδίως μέσω των ν.4855/2021, ν.4947/2022, και ν.5172/2025, έχουν αναδιαμορφώσει το σεξουαλικό ποινικό δίκαιο, εστιάζοντας στην αρχή της συναίνεσης και την ενίσχυση της προστασίας των θυμάτων. Ο ορισμός του εγκλήματος του βιασμού επαναδιατυπώθηκε από τον ν.4855/2021, ο οποίος ποινικοποιεί την πράξη βάσει της απουσίας συναίνεσης από το θύμα και όχι αποκλειστικά του εξαναγκασμού σε γενετήσια πράξη με σωματική βία ή απειλή σοβαρού κινδύνου.

Το 2024, η ελληνική πολιτεία προχώρησε σε σημαντικές νομοθετικές παρεμβάσεις για την βελτίωση του πλαισίου αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας, με τελευταία την ψήφιση του ν.5090/2024. Ο νέος νόμος εισάγει ρυθμίσεις που στοχεύουν στην επιτάχυνση της ποινικής δίκης και την ενίσχυση της προστασίας των θυμάτων μέσω της καταστολής. Συγκεκριμένα, προβλέπει την ενίσχυση ποινών για σωματική βλάβη ενώπιον ανηλίκου, την αύξηση ορίου ποινής για προσβολή

γενετήσιας αξιοπρέπειας και την δυνατότητα κράτησης για σοβαρά πλημμελήματα ενδοοικογενειακής βίας. Ωστόσο, η κριτική που έχει ασκηθεί από την επιστημονική κοινότητα και τις ΜΚΟ για τον εν λόγω νόμο εστιάζει στο γεγονός ότι η αυστηροποίηση των ποινών δεν συνοδεύεται απαραίτητα από την ενίσχυση των δομών πρόληψης και κοινωνικής στήριξης. Επιπλέον, παραμένει το αίτημα για ρητή ποινικοποίηση της «ψυχολογικής βίας» ως αυτοτελούς αδικήματος, καθώς η ισχύουσα νομολογία συχνά την υποβαθμίζει αν δεν συνοδεύεται από σωματικές βλάβες.

Επίσης, το 2024, η εφαρμογή «Panic Button» έγινε διαθέσιμη για όλα τα ανήλικα θύματα ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα. Το Panic Button λειτουργεί ουσιαστικά ως «σιωπηλός συναγερμός», επιτρέποντας στο θύμα να καλέσει βοήθεια χωρίς να γίνει αντιληπτό από τον θύτη, μειώνοντας τον κίνδυνο κλιμάκωσης της βίας κατά τη διάρκεια του περιστατικού. Με βάση τα δεδομένα που παρουσιάζονται στην τελευταία Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των Γυναικών, μόνο το 2024, 5.817 γυναίκες εγκατέστησαν την εφαρμογή, σημειώνοντας αύξηση 387% σε σύγκριση με το 2023 (ΓΓΙΑΔ, 2024). Η εφαρμογή ενεργοποιήθηκε 841 φορές, οδηγώντας σε άμεσες παρεμβάσεις της αστυνομίας και πιθανώς αποτρέποντας σοβαρούς τραυματισμούς ή γυναικοκτονίες. Ακόμη, η ύπαρξη τουλάχιστον ενός εξειδικευμένου γραφείου για την αντιμετώπιση περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας σε κάθε Αστυνομική Διεύθυνση της χώρας αποτελεί μια σημαντική θεσμική αναβάθμιση που επίσης θεσπίστηκε εντός του 2024. Τα γραφεία αυτά στελεχώνονται από αστυνομικούς που έχουν λάβει ειδική εκπαίδευση στη διαχείριση του τραύματος και τα πρωτόκολλα εκτίμησης κινδύνου, συμβάλλοντας στον περιορισμό της δευτερογενούς θυματοποίησης κατά το στάδιο της καταγγελίας (ΓΓΙΑΔ, 2024). Η Αστυνομία, επίσης, προέβη στη δημιουργία 120 «Safe Houses» για την άμεση και ασφαλή φιλοξενία θυμάτων σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης, όπου, το 2024, 327 θύματα φιλοξενήθηκαν σε αυτούς τους χώρους, πολλά μαζί με τα παιδιά τους. Τα Safe Houses είναι ειδικά διαμορφωμένοι χώροι που υπάρχουν στην περιφέρεια κάθε Διεύθυνσης Αστυνομίας, που προορίζονται για τη βραχυπρόθεσμη ασφαλή φιλοξενία γυναικών που έχουν υποστεί ενδοοικογενειακή βία, καθώς και των μελών της οικογένειάς τους, όπως τα ανήλικα παιδιά τους, που χρειάζονται καταφύγιο και προστασία (ΓΓΙΑΔ, 2024).

Ο Κανονισμός Λειτουργίας των Συμβουλευτικών Κέντρων

Θεσμικό, νομικό και πολιτικό πλαίσιο λειτουργίας των Συμβουλευτικών Κέντρων

Ο παρών Κανονισμός Λειτουργίας των Συμβουλευτικών Κέντρων του Δικτύου της ΓΓΙΑΔ θεσπίστηκε και τέθηκε σε ισχύ το 2018. Η νομική θεμελίωση του Κανονισμού είναι πολυεπίπεδη, στηριζόμενη σε οργανωτικά Προεδρικά Διατάγματα, καθώς και σε νομοθετικές διατάξεις που διασφαλίζουν τα δικαιώματα και την προστασία των προσωπικών δεδομένων, όπως ο ν. 2472/1997 και ο ν. 3471/2006. Αυτή η ρητή αναφορά σε νόμους περί δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα υπογραμμίζει τη δέσμευση για την εχεμύθεια και το απόρρητο, αρχές κρίσιμης σημασίας για τη λειτουργία των δομών στήριξης θυμάτων.

Σε επίπεδο πολιτικής, ο Κανονισμός εντάσσεται στην ευρύτερη στρατηγική του Εθνικού Προγράμματος Δράσης για την Ισότητα των Φύλων 2016 – 2020. Επιπλέον, η υλοποίηση του Δικτύου χρηματοδοτείται μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Μεταρρύθμιση Δημοσίου Τομέα 2014-2020», στο πλαίσιο της Πράξης «Οριζόντιες Παρεμβάσεις Εθνικής Εμβέλειας για την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών».

Το Δίκτυο Συμβουλευτικών Κέντρων και οι στόχοι παρέμβασής του

Τα Συμβουλευτικά Κέντρα αποτελούν υπηρεσίες πρώτης γραμμής, ενταγμένες σε ένα ευρύτερο πανελλαδικό Δίκτυο της ΓΓΙΑΔ. Το Δίκτυο αυτό συγκροτείται από έναν ολοκληρωμένο μηχανισμό υπηρεσιών πρόληψης και αντιμετώπισης της έμφυλης βίας, ο οποίος περιλαμβάνει την πανελλαδικής εμβέλειας 24ωρη Τηλεφωνική Γραμμή SOS 15900, τα 40 συνολικά Συμβουλευτικά Κέντρα και τους 19 Ξενώνες Φιλοξενίας γυναικών θυμάτων έμφυλης βίας ή/και πολλαπλών διακρίσεων, τα οποία λειτουργούν στις έδρες ή/και στις μεγαλύτερες πληθυσμιακά πόλεις των περιφερειών, το Συμβουλευτικό Κέντρο που ανήκει οργανικά στο αρμόδιο τμήμα της ΓΓΙΑΔ και τους 2 Ξενώνες του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ), καθώς και κάθε άλλη υποστηρικτική δομή που ενδέχεται να αναπτυχθεί στο μέλλον.

Κύριοι στόχοι των Συμβουλευτικών Κέντρων είναι η αντιμετώπιση και η καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και των πολλαπλών διακρίσεων, η παροχή υπηρεσιών συμβουλευτικής στήριξης σε θύματα, καθώς και η υλοποίηση δράσεων πρόληψης σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο.

Η δημιουργία και η λειτουργία των Κέντρων στοχεύουν στη διασφάλιση της ανώνυμης πρόσβασης κάθε γυναίκας σε υπηρεσίες αντιμετώπισης περιστατικών βίας ή/και πολλαπλών διακρίσεων και στη δωρεάν παροχή υπηρεσιών άμεσης αρωγής, όπως ενημέρωση και εξειδικευμένη πληροφόρηση, καθώς και κοινωνική, ψυχολογική,

εργασιακή και νομική στήριξη. Η υλοποίηση δράσεων πρόληψης, δικτύωσης και ευαισθητοποίησης επίσης εντάσσεται στους στόχους των Κέντρων, από κοινού, φυσικά, με την ενδυνάμωση των γυναικών σε όλους τους τομείς.

Ομάδες-στόχος, πρόσβαση και συμβουλευτική με την οπτική του φύλου

Τα Συμβουλευτικά Κέντρα απευθύνονται σε γυναίκες που έχουν υποστεί έμφυλη βία σε όλες τις μορφές της. Οι υπηρεσίες των Κέντρων απευθύνονται σε επιζώσες βιασμού ή απόπειρας βιασμού, πορνείας, trafficking, σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής παρενόχλησης, ψυχολογικής, συναισθηματικής, λεκτικής κακοποίησης, καθώς και θύματα οικονομικού και κοινωνικού ελέγχου. Ακόμη, τα Κέντρα υποδέχονται και γυναίκες που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και αντιμετωπίζουν πολλαπλές διακρίσεις, όπως μετανάστριες, πρόσφυγες, ΑμεΑ, άνεργες ή μονογονείς. Η ρητή αναγνώριση αυτών των ομάδων επιβεβαιώνει ότι η πολιτική στοχεύει στην αντιμετώπιση του φαινομένου της βίας ως προϊόν πολυπαραγοντικής κοινωνικής ανισότητας.

Η πρόσβαση στις υπηρεσίες των Κέντρων γίνεται κατόπιν συνεννόησης (τηλεφωνική, ηλεκτρονική ή προσωπική επικοινωνία) για να κανονιστεί συμβουλευτική συνάντηση. Άμεση παροχή συμβουλευτικής μπορεί να γίνει μόνο σε έκτακτες περιπτώσεις, κατόπιν κρίσης των συμβούλων.

Στα Συμβουλευτικά Κέντρα μπορούν επίσης να απευθύνονται γυναίκες και άνδρες πολίτες, καθώς και φορείς κατόπιν συνεννόησης, αποκλειστικά για πληροφόρηση σχετικά με την ισότητα των φύλων και την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας.

Κεντρική θέση στη λειτουργία των Συμβουλευτικών Κέντρων κατέχει η υιοθέτηση της συμβουλευτικής με την οπτική του φύλου (Gender Perspective), καθώς αναγνωρίζεται ότι οι βαθύτερες αιτίες της βίας είναι κοινωνικές και όχι προσωπικές, παρόλο που τα περιστατικά και οι συνέπειές τους βιώνονται σε προσωπικό επίπεδο από τα θύματα. Η αξιοποίηση των αρχών της συμβουλευτικής με την οπτική του φύλου συμβάλλει στην άρση του στιγματισμού και της ενοχοποίησης των θυμάτων (victim blaming). Η σχέση συμβούλου-εξυπηρετούμενης βασίζεται ρητά στην ισοτιμία και όχι στην αναπαραγωγή σχέσεων εξουσίας. Μέσω της ενδυνάμωσης (empowerment) του θύματος, καλλιεργείται σταδιακά η ανάκτηση της αυτοεκτίμησης της γυναίκας, ώστε να καταφέρει να λάβει αυτοδύναμα τις απαραίτητες αποφάσεις για την ίδια ή και για την οικογένειά της. Ακόμη, με βάση τον κανονισμό λειτουργίας των Συμβουλευτικών

Κέντρων υπάρχει απόλυτη διασφάλιση του απόρρητου σε όλα τα επίπεδα, ενώ απαγορεύονται οι διακρίσεις σε βάρος των θυμάτων κατά τη διάρκεια παροχής υπηρεσιών.

Παρεχόμενες υπηρεσίες, διαδικασίες υποστήριξης και μηχανισμοί παραπομπής

Οι υπηρεσίες που παρέχονται από τα Συμβουλευτικά Κέντρα παρέχουν εξειδικευμένη ενημέρωση σε θέματα ισότητας των φύλων, αντιμετώπισης της έμφυλης βίας και των πολλαπλών διακρίσεων και παρέχουν κοινωνική, ψυχολογική, νομική και εργασιακή στήριξη - πάντοτε με την οπτική του φύλου όπως αναφέρεται και παραπάνω. Τα Συμβουλευτικά Κέντρα, επίσης, παρέχουν κρίσιμες υπηρεσίες παραπομπής ή συνοδείας των εξυπηρετούμενων σε ένα ευρύ φάσμα θεσμικών φορέων. Η ανάγκη για συνοδεία (όποτε απαιτείται) αναγνωρίζει τις πρακτικές δυσκολίες και τον φόβο που αντιμετωπίζουν τα θύματα κατά την πρώτη επαφή με τις αρχές. Οι παραπομπές πραγματοποιούνται προς ξενώνες φιλοξενίας, αστυνομικές και εισαγγελικές αρχές, δικαστικές υπηρεσίες, νοσοκομεία και δομές ψυχικής υγείας, καθώς και προς αρμόδιους φορείς για τη χορήγηση προνοιακών επιδομάτων, την προώθηση στην απασχόληση και την επιχειρηματικότητα καθώς και την προστασία και στήριξη των παιδιών. Επιπλέον, προβλέπεται η παροχή νομικών υπηρεσιών (legal aid) σε γυναίκες-θύματα έμφυλης βίας, σε συνεργασία με τους δικηγорικούς συλλόγους, υπό την προϋπόθεση ότι έχει διασφαλιστεί σχετικό πρόγραμμα δωρεάν νομικής βοήθειας. Αυτός ο μηχανισμός είναι κρίσιμος, καθώς η δυνατότητα νομικής εκπροσώπησης εξαρτάται από την ύπαρξη και χρηματοδότηση των σχετικών πρωτοκόλλων συνεργασίας, επηρεάζοντας άμεσα την πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

Παράλληλα, τα Συμβουλευτικά Κέντρα λειτουργούν και ως φορείς πρόληψης: αναπτύσσουν δράσεις δικτύωσης, ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης στην τοπική κοινωνία, με κεντρικό στόχο τη μηδενική ανοχή της βίας και την κατοχύρωση του δικαιώματος των γυναικών σε μια ζωή χωρίς βία. Οι δράσεις αυτές περιλαμβάνουν τη διασύνδεση και συνεργασία με τοπικούς φορείς, την Τοπική Αυτοδιοίκηση και ΜΚΟ. Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στην ενημέρωση των ιδιαίτερα ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων (άνεργες, μετανάστριες, προσφύγισσες, ΑμεΑ, μονογονείς) και των επαγγελματιών πρώτης γραμμής που έρχονται σε επαφή με θύματα βίας (ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, αστυνομικοί). Η συμμετοχή του προσωπικού σε συνέδρια και ημερίδες, καθώς και η συνεργασία με άλλα συμβουλευτικά κέντρα (εθνικά και διεθνή), στοχεύει στη συνεχή εξέλιξη και βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Η διαδικασία υποστήριξης του θύματος ξεκινά με την Υποδοχή, όπου η σύμβουλος υποδοχής ακούει το αίτημα, παρέχει τις απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με το Κέντρο και τις υπηρεσίες που παρέχει και κατόπιν καταγράφει τα απαραίτητα στοιχεία στο Έντυπο Υποδοχής. Έπειτα, ακολουθεί η παραπομπή στο αρμόδιο στέλεχος και προγραμματίζεται η αρχική συνεδρία. Κατά τη διάρκεια της πρώτης συνεδρίας, το θύμα ενημερώνεται για τις υπηρεσίες και το απόρρητο των πληροφοριών. Κατά τη διάρκεια των συνεδριών, συμπληρώνεται το Κοινωνικό Ιστορικό, το οποίο καταγράφει προσωπικά, οικογενειακά και κοινωνικο-οικονομικά στοιχεία, καθώς και το αίτημα της γυναίκας λεπτομερώς. Το έντυπο Κοινωνικού Ιστορικού διαφοροποιείται ανάλογα με το αν το άτομο που έχει απευθυνθεί στο Κέντρο και χρειάζεται τις υπηρεσίες του είναι θύμα βίας ή θύμα πολλαπλών διακρίσεων. Στην περίπτωση που είναι θύμα βίας, τότε το Κοινωνικό Ιστορικό περιλαμβάνει συμπληρωματικά στοιχεία δράστη, ιστορικό κακοποίησης και τρόπους αντιμετώπισης, ενώ αν είναι θύμα Πολλαπλών Διακρίσεων περιλαμβάνει πληροφορίες για την ομάδα στην οποία ανήκει το άτομο (π.χ., πρόσφυγας, ΑμεΑ), την εργασιακή και οικονομική του κατάσταση και το εκπαιδευτικό του επίπεδο.

Στην πρώτη συνεδρία, πραγματοποιείται εκτίμηση των αμεσότερων αναγκών της εξυπηρετούμενης, όπως θέματα ασφάλειας, μετοίκησης, ανεργίας ή σίτισης. Στη συνέχεια, η εξυπηρετούμενη διαμορφώνει από κοινού με τον/την σύμβουλο ένα λεπτομερές και ευέλικτο Ατομικό Σχέδιο Δράσης. Το Σχέδιο αυτό προσδιορίζει τους στόχους, τον αριθμό των συνεδριών και τη διάρκειά τους. Ο κεντρικός στόχος αυτής της διαδικασίας είναι η ενδυνάμωση της γυναίκας, η αποδέσμευσή της από αισθήματα ενοχής ή αυτομομφής και η ανάκτηση της προσωπικής της δύναμης και της αυτοπεποίθησής της. Η στήριξη παρέχεται σε ατομικές ή ομαδικές συνεδρίες, με την ατομική συνεδρία να διαρκεί συνήθως 45 έως 60 λεπτά. Ο Κανονισμός προβλέπει τη δυνατότητα τηλεφωνικής συνεδρίας, εφόσον η φυσική παρουσία είναι δύσκολη, με την απαραίτητη προϋπόθεση ότι η εξυπηρετούμενη θα έχει παρευρεθεί στο Κέντρο τουλάχιστον μία φορά. Οι τηλεφωνικές συνεδρίες προσμετρώνται στην τελική βεβαίωση που λαμβάνει η εξυπηρετούμενη.

Αναφορικά με την παροχή υπηρεσιών σε γυναίκες πρόσφυγες (θύματα ή εν δυνάμει θύματα βίας, καθώς και μονογονεϊκές οικογένειες), εφαρμόζεται η διαδικασία που προβλέπεται στο Πρωτόκολλο Συνεργασίας των Εθνικών Φορέων. Η διαδικασία αυτή αποτελείται από τα παρακάτω στάδια:

- Στάδιο πρώτο - Εντοπισμός: Πραγματοποιείται στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) ή στις Δομές Προσωρινής Υποδοχής ή Φιλοξενίας, από στελέχη κρατικών αρχών ή πιστοποιημένες ΜΚΟ.
- Στάδιο δεύτερο - Αρχική Παραπομπή: Η παραπομπή στα Συμβουλευτικά Κέντρα γίνεται από την αρμόδια κρατική Αρχή μέσω παραπεμπτικού σημειώματος.
- Στάδιο τρίτο - Συνοδεία: Εφόσον δεν είναι εφικτή η συνοδεία από τον φορέα εντοπισμού, αναλαμβάνεται από στελέχη των Συμβουλευτικών Κέντρων, διαπολιτισμικούς μεσολαβητές, ή στελέχη Κοινωνικών Υπηρεσιών Δήμου ή του ΕΚΚΑ.
- Στάδιο τέταρτο - Φιλοξενία: Σε περίπτωση ανάγκης παραπομπής σε Ξενώνα, τα στελέχη του εκάστοτε Συμβουλευτικού Κέντρου συμπληρώνουν το κοινωνικό ιστορικό, ενημερώνουν τη γυναίκα για τους όρους φιλοξενίας (με τη βοήθεια διερμηνέα), κρίνουν την καταλληλότητα και ελέγχουν τη διαθεσιμότητα της κοντινότερης δομής.

Οργανωτική δομή, εποπτεία και αξιολόγηση

Για τη λειτουργία των Συμβουλευτικών Κέντρων απασχολούνται στελέχη σε δύο βασικές κατηγορίες: στελέχη διοικητικής υποστήριξης ή σύμβουλοι υποδοχής και σύμβουλοι κοινωνικής, ψυχολογικής και νομικής στήριξης. Τα στελέχη δύνανται να αναλάβουν καθήκοντα και πέραν της ειδικότητάς τους εφόσον απορρέουν από τις γενικότερες ανάγκες του πλαισίου, κάτι που καθιστά τους ρόλους τους εντός του Κέντρου αλληλοσυμπληρωματικούς. Αν και η κατανομή των καθηκόντων ορίζεται με βάση την ειδικότητα και χαρακτηρίζεται από σαφείς τομείς ευθύνης, εκείνοι συχνά επικαλύπτονται σε θέματα όπως η εργασιακή στήριξη, γεγονός που αποδεικνύει, μεταξύ άλλων, την πολυεπίπεδη αναγνώριση της οικονομικής ενδυνάμωσης ως κεντρικού στόχου για την απεξάρτηση των γυναικών από κακοποιητικά περιβάλλοντα.

Η ολοκληρωμένη στήριξη των γυναικών επιτυγχάνεται μέσω της διεπιστημονικής προσέγγισης, η οποία αφορά τη συνεργασία των διαφορετικών ειδικοτήτων για μια σφαιρική αντιμετώπιση των αναγκών. Οι σύμβουλοι συνεργάζονται μεταξύ τους και προτείνουν παραπομπή σε περισσότερες της μίας ειδικότητες (π.χ., σε νομικό ή ψυχολόγο) όποτε κρίνεται αναγκαίο, εφόσον υπάρχει η συμφωνία της εξυπηρετούμενης, ενώ συμμετέχουν σε τακτικές διεπιστημονικές συναντήσεις όπου συζητούνται τρέχοντα ζητήματα που αφορούν το εκάστοτε

Συμβουλευτικό Κέντρο. Επίσης, υποβάλλονται σε συναντήσεις ψυχολογικής εποπτείας με σκοπό να προστατευτούν από τον κίνδυνο επαγγελματικής εξουθένωσης (burn out), να λάβουν ανατροφοδότηση (feedback) για την ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχουν και κατά συνέπεια να βελτιωθούν.

Το προσωπικό των Συμβουλευτικών Κέντρων επιβλέπεται επιστημονικά και συντονίζεται από το ΚΕΘΙ ώστε να εφαρμόζεται ένας ενιαίος τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας σε όλο το Δίκτυο. Παράλληλα, από το ΚΕΘΙ παρέχεται και πολύπλευρη στήριξη των εργαζόμενων στα Κέντρα στελεχών. Ακόμη, η Επιτελική Ομάδα Συντονισμού (ΕΟΣ), η οποία λειτουργεί υπό τη ΓΓΙΑΔ, συνίσταται στην εποπτεία των δικαιούχων, την εξασφάλιση της ποιότητας της λειτουργίας των δομών και τη διευθέτηση τυχόν θεμάτων που προκύπτουν. Η ΕΟΣ παρακολουθεί την εφαρμογή του πλαισίου της ΓΓΙΑΔ και επιλύει διαφορές σχετικά με την ερμηνεία των όρων και τον τρόπο εφαρμογής της Προγραμματικής Συμφωνίας.

Προκειμένου να αξιολογηθεί η μακροπρόθεσμη αποτελεσματικότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, ο Κανονισμός έχει θεσπίσει μηχανισμό παρακολούθησης (follow up) της πορείας της εξυπηρετούμενης γυναίκας, είτε με κατ' ιδίαν συνάντηση είτε με τηλεφωνική επαφή σε διάστημα ενός, τριών και έξι μηνών μετά από το πέρας των συναντήσεων.

Η διασφάλιση της ποιότητας των υπηρεσιών που παρέχονται από τα Κέντρα πραγματοποιείται μέσω αξιολόγησης από τα εργαζόμενα στελέχη, τις εξυπηρετούμενες αλλά και από τη Γενική Γραμματεία. Τα εργαζόμενα στελέχη, συμπληρώνοντας εξαμηνιαίες και ετήσιες εκθέσεις, αξιολογούν το επιστημονικό, διοικητικό και οργανωτικό επίπεδο του Κέντρου όπου εργάζονται, την αποδοτικότητα της μεταξύ τους συνεργασίας εντός της δομής, τον καταμερισμό των επαγγελματικών καθηκόντων, όπως επίσης και την πυκνότητα των περιστατικών που έχουν εξυπηρετήσει εντός του διαστήματος το οποίο αφορά η έκθεση. Οι εξυπηρετούμενες που έχουν απευθυνθεί στο Κέντρο και έχουν αξιοποιήσει τις παρεχόμενες υπηρεσίες, μπορούν να συμπληρώσουν ανώνυμα και εθελοντικά ένα ειδικά σχεδιασμένο ερωτηματολόγιο, παραθέτοντας την εμπειρία τους. Η Γενική Γραμματεία, μέσω της λειτουργίας της ΕΟΣ, πραγματοποιεί επιτόπιες επισκέψεις και συντάσσει εκθέσεις αναφοράς.

Για τη διαφύλαξη του απορρήτου, οι σύμβουλοι των Κέντρων λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα. Εντός του Φυσικού Φακέλου της εξυπηρετούμενης που υπάρχει στο Κέντρο περιλαμβάνονται όλα τα απαραίτητα έντυπα, όπως το έντυπο υποδοχής,

συγκατάθεσης, κοινωνικού ιστορικού, τα δελτία συνεδριών, τα έντυπα παρακολούθησης (follow-up) κ.ά. Η ενημέρωση του φακέλου γίνεται σε κάθε συνεδρία, καταγράφοντας την παρούσα κατάσταση, τη συζήτηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η εξυπηρετούμενη και τις λύσεις που αναγνωρίζει σε αυτά και την οριοθέτηση των στόχων της. Η εξυπηρετούμενη έχει δικαίωμα πρόσβασης στον φάκελό της κατόπιν έγγραφης αίτησης. Ακόμη, στο εκάστοτε Συμβουλευτικό Κέντρο τηρούνται παρουσιολόγια στελεχών, ατομικές εκθέσεις, μηνιαίες εκθέσεις πεπραγμένων, έντυπα αρχεία δράσεων δικτύωσης και ευαισθητοποίησης και αρχείο συναντήσεων με εξυπηρετούμενες.

Κάθε γυναίκα που καταφεύγει σε Συμβουλευτικό Κέντρο του Δικτύου μπορεί να λάβει βεβαίωση για την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, για κάθε νόμιμη χρήση, εφόσον έχει παραθέσει την έγγραφη συγκατάθεσή της. Η βεβαίωση αυτή, αν και γραφειοκρατική, μπορεί να λειτουργήσει ως επίσημος μηχανισμός θεσμικής αναγνώρισης της ιδιότητάς της ως θύματος και να χρησιμοποιηθεί σε νομικές ή διοικητικές διαδικασίες.

Ο Κανονισμός Λειτουργίας ισχύει και δεσμεύει όλους τους εμπλεκόμενους φορείς (επιστημονικό, διοικητικό προσωπικό, Δήμους, τοπικούς και άλλους φορείς) από τη δημοσίευσή του στην ιστοσελίδα της ΓΓΙΑΔ. (www.isotita.gr). Κάθε τροποποίηση του Κανονισμού γίνεται εγγράφως από τον φορέα που ενέκρινε τον παρόντα.

Κεφάλαιο τέταρτο

Μεθοδολογία έρευνας

Στόχος της έρευνας

Η παρούσα εργασία εξετάζει τις προκλήσεις και τις αδυναμίες των υπηρεσιών στήριξης (ψυχολογικής, νομικής, κοινωνικής και εργασιακής) που παρέχονται από τα Συμβουλευτικά Κέντρα σε επιζώσες έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας, καθώς και τον βαθμό αποτελεσματικότητάς τους. Η αποτελεσματικότητα των υπηρεσιών προσμετράται ποσοτικά και ποιοτικά· αφενός διερευνάται, δηλαδή, ποιες είναι οι ανάγκες στις οποίες οι παρεχόμενες υπηρεσίες ανταποκρίνονται και αφετέρου σε ποιο βαθμό καλύπτονται οι ανάγκες αυτές. Σκοπός της συγκεκριμένης μελέτης είναι ο εντοπισμός των προβλημάτων και των ενδεχόμενων συστημικών ή δομικών εμποδίων που δυσχεραίνουν την παροχή αποτελεσματικών υπηρεσιών από τα Κέντρα και η

διατύπωση προτάσεων πολιτικής για την επίλυση των προβλημάτων, με την υπέρβαση των εμποδίων.

Η παρούσα έρευνα διαρθρώνεται γύρω από τα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

2) Πώς τα προβλήματα επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα της παροχής υπηρεσιών από τα Συμβουλευτικά Κέντρα σε επιζώσες ενδοοικογενειακής και έμφυλης βίας;

1) Ποια προβλήματα αντιμετωπίζουν σήμερα τα Κέντρα αυτά και από πού πηγάζουν;

3) Πώς θα μπορούσαν να επιλυθούν τα προβλήματα;

Μέθοδος έρευνας

Για το πρώτο μέρος της εργασίας, πραγματοποιήθηκε έρευνα γραφείου (desk research), ενώ για το δεύτερο μέρος της εργασίας, επιλέχθηκε η μέθοδος της ποιοτικής έρευνας πεδίου (field research) και αξιοποιήθηκε η τεχνική των ημιδομημένων και εις βάθος ατομικών συνεντεύξεων, με ανοιχτού τύπου ερωτήσεις. Η συνδυαστική χρήση της έρευνας γραφείου και της ποιοτικής έρευνας πεδίου στοχεύει στη διασφάλιση της επιστημονικής πληρότητας και της εγκυρότητας της μελέτης: η έρευνα γραφείου επιτρέπει την κατανόηση του θεωρητικού υπόβαθρου και βοηθά στην διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων, ενώ η ποιοτική έρευνα εξασφαλίζει τη συλλογή πρωτογενών δεδομένων και εμβαθύνει στις προσωπικές εμπειρίες των υποκειμένων. Με αυτόν τον τρόπο, η θεωρητική γνώση που προκύπτει από την έρευνα γραφείου δοκιμάζεται και εμπλουτίζεται στην πράξη, ενώ τα ευρήματα της έρευνας πεδίου εντάσσονται σε ένα ευρύτερο ερμηνευτικό πλαίσιο μέσω της σύνδεσής τους με την υπάρχουσα βιβλιογραφία και γνώση. Η αλληλεπίδραση αυτή συμβάλλει στη διαμόρφωση τεκμηριωμένων και εδραιωμένων συμπερασμάτων.

Η διεξαγωγή εις βάθος συνεντεύξεων προσφέρει μία σειρά από θεμελιώδη πλεονεκτήματα, ειδικά όταν ο στόχος είναι η κατανόηση σύνθετων κοινωνικών φαινομένων και προσωπικών εμπειριών (Robson, 2010). Αρκετά σημαντικό πλεονέκτημα είναι, επίσης, ότι επιτρέπει στο άτομο που διεξάγει την έρευνα να αποκτήσει πρόσβαση σε εμπειρίες, βιώματα και προσωπικές αντιλήψεις του συνεντευξιζόμενου προσώπου που είναι δύσκολο να καταγραφούν με άλλες μεθόδους, όπως για παράδειγμα οι έρευνες με κλειστές ερωτήσεις. Οι συνεντεύξεις ενθαρρύνουν τα συνεντευξιζόμενα άτομα να εκφραστούν ελεύθερα με δικά τους

λόγια και να μοιραστούν λεπτομερείς και πλούσιες πληροφορίες σχετικά με τα συναισθήματα, τις εμπειρίες και την αντίληψή τους για ορισμένα ζητήματα (Robson, 2010). Σε αντίθεση με τα κλειστού τύπου ερωτηματολόγια, η εις βάθος συνέντευξη είναι περισσότερο ευέλικτη, επιτρέπει στον ερευνητή να προσαρμόζει ανάλογα την ακολουθία και τη ροή των ερωτήσεων, καθώς και να θέτει επιπρόσθετες διευκρινιστικές ερωτήσεις για περισσότερη λεπτομέρεια, όπου κρίνεται απαραίτητο κάτι τέτοιο. Αυτό επιτρέπει την εις βάθος και πολύπλευρη κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι συμμετέχοντες κατανοούν και αντιλαμβάνονται τις εμπειρίες του (Robson, 2010).

Η ποιοτική συνέντευξη θέτει στο επίκεντρο το συνεντευξιαζόμενο άτομο, προσδίδοντάς του έναν ρόλο «συν-δημιουργού» της γνώσης. Το πρόσωπο που διεξάγει την έρευνα έχει διακριτικό καθοδηγητικό ρόλο, δημιουργώντας ένα διαλεκτικό πλαίσιο εμπιστοσύνης και ασφάλειας. Η προσέγγιση αυτή επιλέχθηκε καθώς καλλιεργεί τη διαμόρφωση μιας πιο ισότιμης σχέσης μεταξύ ερευνήτριας και συνεντευξιαζόμενης. Ακόμη, η τεχνική της εις βάθος συνέντευξης είναι η ιδανική επιλογή για τη διερεύνηση ευαίσθητων ή τραυματικών θεμάτων, όπως είναι στην προκειμένη περίπτωση η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών σε θύματα έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας, καθώς η ερευνήτρια μπορεί έτσι να οικοδομήσει σχέση εμπιστοσύνης με τις συμμετέχουσες (Κυριαζή, 2011). Συνοψίζοντας, η τεχνική της εις βάθος συνέντευξης δεν θεωρείται απλώς ένα εργαλείο συλλογής δεδομένων, αλλά μια προσέγγιση που επικεντρώνεται στην ανθρώπινη εμπειρία, επιτρέπει την εμβάθυνση στα βιώματα, τα νοήματα, τις σκέψεις και τις προοπτικές των συμμετεχόντων, μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη νέων θεωριών και στην παραγωγή γνώσης με κοινωνική συνείδηση.

Η θεώρηση της πραγματικότητας μέσα από την καθημερινότητα και τις εμπειρίες του προσωπικού των Συμβουλευτικών Κέντρων μπορεί να δώσει μια ρεαλιστική και περισσότερο ολοκληρωμένη εικόνα της παροχής υπηρεσιών και της αποτελεσματικότητάς της και, επομένως, να ενισχύσει την αντικειμενικότητα της έρευνας. Πρόκειται για αυτό που η Harding (1995) χαρακτηρίζει ως «ισχυρή αντικειμενικότητα» που στηρίζεται στην επιστημολογία της φεμινιστικής οπτικής: «η ουδετερότητα αναγνωρίζεται πλέον ευρέως ως όχι μόνο μη απαραίτητη, όχι μόνο μη χρήσιμη, αλλά, το χειρότερο, ως εμπόδιο στη μεγιστοποίηση της αντικειμενικότητας όταν τα ενδιαφέροντα και οι αξίες που διαστρεβλώνουν τη γνώση αποτελούν ερευνητικό έργο». (Harding, 1995).

Για τις ανάγκες της διαδικασίας, καθώς, όπως επισημαίνεται και παραπάνω, οι συνεντεύξεις με τα στελέχη των Κέντρων ήταν ημιδομημένες με ερωτήσεις ανοιχτού τύπου, σχεδιάστηκε και χρησιμοποιήθηκε Οδηγός Συνέντευξης προκειμένου να καλυφθούν όλοι οι θεματικοί άξονες. Παρόλα αυτά, έγιναν περαιτέρω ερωτήσεις όταν το επέτρεπε η σχετική συζήτηση με κάθε συνεντευξιζόμενη. Η επιλογή της προσέγγισης αυτής αποτελεί μια συνειδητή μεθοδολογική επιλογή που προσφέρει την απαραίτητη δομή ώστε τα δεδομένα που συλλέγονται από διαφορετικούς συμμετέχοντες να είναι συγκρίσιμα μεταξύ τους (Κυριαζή, 2011). Η ερευνητική διαδικασία ήταν ανά πάσα στιγμή προσαρμοσμένη σε πραγματικό χρόνο, ανάλογα με την ερωτώμενη αλλά και την πορεία και την δυναμική της εκάστοτε συζήτησης.

Οι συνεντεύξεις δομήθηκαν γύρω από τους εξής θεματικούς άξονες:

1. Διερεύνηση της επάρκειας του θεσμικού πλαισίου που ρυθμίζει τη λειτουργία των Συμβουλευτικών Κέντρων και ανάλυση των περιορισμών που ενδέχεται να επιβάλλει το πλαίσιο αυτό στην αποτελεσματική ανταπόκριση των Κέντρων στα σχετικά αιτήματα.
2. Καταγραφή των καθημερινών εμποδίων που επηρεάζουν την παροχή υπηρεσιών από το προσωπικό των Συμβουλευτικών Κέντρων και αποτίμηση των διαθέσιμων μηχανισμών υποστήριξης προς τα στελέχη.
3. Εξέταση των εργαλείων και των μεθόδων που αξιοποιούνται για την εξειδίκευση του προσωπικού των Κέντρων, καθώς και των μέσων επιμόρφωσης που έχουν στη διάθεσή τους.
4. Αξιολόγηση της επάρκειας και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών των Κέντρων, καθώς και των εργαλείων και στρατηγικών που χρησιμοποιεί το προσωπικό για τη στήριξη των θυμάτων έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας.
5. Αποτίμηση της συνεργασίας των Συμβουλευτικών Κέντρων με λοιπούς συναρμόδιους φορείς.
6. Διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι σύγχρονες κοινωνικοπολιτικές συνθήκες διαμορφώνουν το φαινόμενο της έμφυλης βίας και επηρεάζουν τη λειτουργία και την ανταπόκριση των Συμβουλευτικών Κέντρων στις ανάγκες των επιζωσών.
7. Διατύπωση προτάσεων για την αναδιάρθρωση του τρόπου λειτουργίας και της παροχής υπηρεσιών των Συμβουλευτικών Κέντρων, σε

επίπεδο θεσμικού πλαισίου, εργαλείων, στρατηγικών και συνεργασιών με άλλους φορείς.

Στην ενότητα «Ευρήματα της έρευνας» παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων ανά θεματικό άξονα.

Διαδικασία διεξαγωγής της ποιοτικής έρευνας

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν με τα μέλη του προσωπικού από δύο Συμβουλευτικά Κέντρα του δικτύου της ΓΓΙΑΔ που βρίσκονται στο Δήμο Αθηναίων (Συμβουλευτικό Κέντρο Συντάγματος και Συμβουλευτικό Κέντρο Ομόνοιας) και από το μοναδικό Συμβουλευτικό Κέντρο που βρίσκεται στη Θεσσαλονίκη. Πιο συγκεκριμένα, κάθε συνέντευξη υλοποιήθηκε με ένα στέλεχος από κάθε ειδικότητα που βρίσκεται στα κέντρα αυτά· στα δύο από τα τρία Συμβουλευτικά Κέντρα υπάρχουν δικηγόροι, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί και στέλεχος υποδοχής, ενώ στο ένα από τα τρία στο Συμβουλευτικό Κέντρο Συντάγματος, το οποίο διοικείται απευθείας από τη ΓΓΙΑΔ και όχι από το ΚΕΘΙ, υπάρχει και εργασιακή σύμβουλος. Συνολικά, διεξήχθησαν δώδεκα συνεντεύξεις με δώδεκα στελέχη: τρεις ψυχολόγους, τρεις κοινωνικές λειτουργούς, τρεις νομικούς συμβούλους, δύο στελέχη υποδοχής και μία εργασιακή σύμβουλο, η οποία στο Συμβουλευτικό Κέντρο όπου εργάζεται αναλαμβάνει και καθήκοντα στελέχους υποδοχής.

Αρχικά, ζητήθηκε έγκριση από μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του ΚΕΘΙ, αφού παρουσιάστηκε αναλυτικά ο σκοπός της έρευνας και στάλθηκαν μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου η περίληψη της διπλωματικής εργασίας και ο Οδηγός Συνέντευξης που περιείχε τις ερωτήσεις της έρευνας. Μετέπειτα, αφού στάλθηκαν αναλυτικά μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου τα παραπάνω έγγραφα στα Συμβουλευτικά Κέντρα, πραγματοποιήθηκε τηλεφωνική επικοινωνία ώστε να εξασφαλιστεί και η έγκριση των μελών του προσωπικού των Κέντρων και να οριστούν οι ημερομηνίες των συναντήσεων ώστε να διεξαχθούν οι συνεντεύξεις. Η ημερομηνία και η ώρα της κάθε συνέντευξης ορίστηκαν σύμφωνα με το πρόγραμμα της κάθε συνεντευξιαζόμενης ξεχωριστά, ώστε να μην προστεθεί επιπλέον φόρτος στην εργασιακή καθημερινότητα των στελεχών και να προχωρήσει ομαλά και ευχάριστα η διαδικασία.

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν διά ζώσης τον Ιούνιο, τον Ιούλιο και τον Αύγουστο του 2025. Οι συμμετέχουσες προέβησαν, επίσης, στην προσκόμιση ενυπόγραφης συγκατάθεσης, όπου εξηγείται αναλυτικά ο σκοπός της έρευνας και η

διαφύλαξη του απορρήτου των δεδομένων. Οι συναντήσεις αυτές μαγνητοφωνήθηκαν και στη συνέχεια με τη διαδικασία της απομαγνητοφώνησης μετατράπηκαν χειροκίνητα σε γραπτό κείμενο, ώστε να εξασφαλιστεί η μέγιστη δυνατή ακρίβεια της έρευνας.

Κεφάλαιο πέμπτο

Ευρήματα της έρευνας

Διερεύνηση της επάρκειας του θεσμικού πλαισίου που ρυθμίζει τη λειτουργία των Συμβουλευτικών Κέντρων και ανάλυση των περιορισμών που ενδέχεται να επιβάλλει το πλαίσιο αυτό στην αποτελεσματική ανταπόκριση των Κέντρων στα σχετικά αιτήματα

Τα στελέχη των Συμβουλευτικών Κέντρων αναφέρουν ότι η εφαρμογή της νομοθεσίας για τα δικαιώματα των γυναικών και την καταπολέμηση της έμφυλης βίας είναι συχνά πολύπλοκη και απαιτεί δαιδαλώδεις διαδικασίες, με αποτέλεσμα η πλήρης δικαστική αποκατάσταση των θυμάτων να καθυστερεί έως και δύο χρόνια. Παρά τις συχνές τροποποιήσεις της νομοθεσίας και των κανονισμών λειτουργίας, το βασικότερο πρόβλημα δεν εντοπίζεται στη σύνθεση των νόμων αλλά στον τρόπο εφαρμογής τους στην πράξη.

Σημαντική παρατήρηση είναι ότι η σταθερότητα του προσωπικού διευκολύνει την ολοκληρωμένη διαχείριση των υποθέσεων. Σε κέντρα όπου το προσωπικό είναι μόνιμο ή λιγότερο ευμετάβλητο, τα στελέχη μπορούν να παρακολουθούν τις υποθέσεις πιο συστηματικά ενώ σε κέντρα με συμβάσεις ορισμένου χρόνου η εργασιακή αβεβαιότητα και οι περιορισμένοι πόροι επηρεάζουν τόσο την παροχή υπηρεσιών όσο και τη δυνατότητα του προσωπικού να τις παρέχει με αποτελεσματικό τρόπο.

Η υποστήριξη από το ΚΕΘΙ θεωρείται κρίσιμη, καθώς παρέχει επιστημονική εποπτεία, καθημερινή καθοδήγηση και συντονισμό, αν και η μείωση του προσωπικού δυσχεραίνει την πλήρη κάλυψη των αναγκών των εξυπηρετούμενων και των στελεχών. Σε αυτό το πλαίσιο, αναδεικνύεται η ανάγκη για περαιτέρω ψυχολογική στήριξη του προσωπικού, πέρα από τις ομαδικές συνεδρίες, ώστε να αντιμετωπίζονται καλύτερα ατομικά ζητήματα και να προλαμβάνεται η επαγγελματική εξουθένωση.

Τα στελέχη επισημαίνουν ότι οι κανονισμοί λειτουργίας είναι συχνά ελλιπής, γεγονός που καθιστά ορισμένα αιτήματα των γυναικών που απευθύνονται στα

Συμβουλευτικά Κέντρα, όπως η παροχή ψυχοθεραπείας ή η νομική εκπροσώπηση, δύσκολο έως αδύνατο να ικανοποιηθούν εντός των προβλεπόμενων πλαισίων. Παράλληλα, η ανάγκη για έκτακτη φιλοξενία ή άμεση υποστήριξη ορισμένων περιστατικών δεν καλύπτεται πλήρως, αν και σε πολλές περιπτώσεις οι πρακτικές λύσεις παρέχονται μέσω της Γενικής Γραμματείας.

Ένα κοινό σημείο στις απαντήσεις των στελεχών είναι η αναγκαιότητα μεγαλύτερης σταθερότητας και συνέχειας στις πολιτικές προτεραιότητες, καθώς οι αλλαγές στις κυβερνήσεις επηρεάζουν τη λειτουργία των Κέντρων και την επικαιροποίηση των κανονισμών. Τα στελέχη υπογραμμίζουν τη σημασία της συνέχειας και της σταθερότητας ώστε να διασφαλίζεται η αποτελεσματική αντιμετώπιση της έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας.

Τέλος, αναγνωρίζεται βελτίωση στη συνεργασία μεταξύ διαφορετικών φορέων, καθώς και στην ταχύτητα εκδίκασης υποθέσεων και στην εφαρμογή ασφαλιστικών μέτρων, γεγονός που συνδέεται με επικαιροποιήσεις διαδικασιών και την ενισχυμένη καθοδήγηση από το ΚΕΘΙ. Στο πλαίσιο αυτό, η παρουσία συμβούλων με εξειδικευμένες γνώσεις, όπως εκείνων της εργασιακής συμβουλευτικής, συμβάλλει στην παροχή πιο ολοκληρωμένης υποστήριξης προς τις γυναίκες, αναδεικνύοντας τη σημασία της διεπιστημονικής προσέγγισης και της εξειδίκευσης στο έργο των Συμβουλευτικών Κέντρων. Στο πλαίσιο αυτό, αξίζει να επισημανθεί ότι μόνο το Συμβουλευτικό Κέντρο Συντάγματος διαθέτει εξειδικευμένη εργασιακή σύμβουλο, ενώ στα λοιπά Κέντρα οι υπηρεσίες εργασιακής συμβουλευτικής παρέχονται από στελέχη άλλων ειδικοτήτων, τα οποία έχουν λάβει σχετική επιμόρφωση.

Καταγραφή των καθημερινών εμποδίων που επηρεάζουν την παροχή υπηρεσιών από το προσωπικό των Συμβουλευτικών Κέντρων και αποτίμηση των διαθέσιμων μηχανισμών υποστήριξης προς τα στελέχη.

Τα στελέχη των Συμβουλευτικών Κέντρων αναφέρουν ότι η υποστήριξη των γυναικών που έχουν υποστεί βία χαρακτηρίζεται από πολυπλοκότητα και σημαντικές προκλήσεις. Παρά την ύπαρξη νομοθεσίας και κανονισμών, η εφαρμογή τους συχνά δυσχεραίνεται από γραφειοκρατικές διαδικασίες, κατακερματισμένες υπηρεσίες και καθυστερήσεις στη συνεργασία με άλλους φορείς (π.χ. αστυνομία, ξενώνες φιλοξενίας, ιατρικές και ψυχιατρικές υπηρεσίες). Οι καθυστερήσεις αυτές μπορεί να θέτουν σε κίνδυνο την ασφάλεια των θυμάτων, ιδιαίτερα σε περιστατικά υψηλής επικινδυνότητας που απαιτούν άμεση απομάκρυνση από τον χώρο βίας.

Κοινό σημείο σε όλες τις συνεντεύξεις είναι η ανάγκη για σταθερό προσωπικό και συνέχιση της συμμετοχής των γυναικών στις συνεδρίες. Η εργασιακή αστάθεια των στελεχών στα Συμβουλευτικά Κέντρα όπου δεν υπάρχει μόνιμο προσωπικό, σε συνδυασμό με τους περιορισμένους διαθέσιμους πόρους, επηρεάζει τόσο την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών όσο και την ψυχολογική και συναισθηματική ισορροπία του προσωπικού. Η ψυχολογική επιβάρυνση είναι ιδιαίτερα έντονη, τόσο για τα στελέχη όσο και για τις γυναίκες που προσέρχονται στα Κέντρα, οι οποίες συχνά δυσκολεύονται να αμφισβητήσουν στερεοτυπικές αντιλήψεις που έχουν παγιωθεί ως αποτέλεσμα παρατεταμένης άσκησης βίας και ψυχολογικής καταπίεσης. Για παράδειγμα, με βάση την κατάθεση μίας ψυχολόγου, μία γυναίκα η οποία έχει υποστεί βία δεν θα αμφισβητήσει εύκολα την αντίληψη ότι είναι αποκλειστικά δική της ευθύνη να φροντίζει τα παιδιά της και να μεριμνά για αυτά. Το γεγονός αυτό πηγάζει από στερεότυπα, τα οποία είναι δύσκολο να καταπολεμηθούν γιατί γίνονται κατανοητά ως έμφυτη αλήθεια και όχι ως κάτι επίκτητο που έχει έναν πολύ συγκεκριμένο σκοπό, που στην περίπτωση αυτή είναι η καταπίεση και ο συναισθηματικός εκφοβισμός του θύματος.

Τα Κέντρα παρέχουν κοινωνική, ψυχολογική, εργασιακή και νομική στήριξη, όμως δεν καλύπτουν πλήρως τις ευρύτερες ανάγκες των γυναικών, όπως εύρεση σταθερής εργασίας, πρόσβαση σε παιδική φροντίδα, ψυχοθεραπεία ή πλήρης νομική εκπροσώπηση. Η έλλειψη διερμηνείας και η δυσκολία πρόσβασης για γυναίκες που ζουν σε απομακρυσμένες περιοχές ή βρίσκονται σε έκτακτα περιστατικά περιορίζουν την αποτελεσματικότητα των υπηρεσιών. Παράλληλα, η διαχείριση της πρώτης επαφής με τις γυναίκες που καταφεύγουν στα Κέντρα αποτελεί πρόκληση λόγω της συναισθηματικής φόρτισης και της δυσκολίας συγκέντρωσης των βασικών αναγκών του θύματος.

Η επικαιροποίηση των κανονισμών και η υποστήριξη από φορείς όπως το ΚΕΘΙ αναγνωρίζονται ως σημαντικά στοιχεία για την αποτελεσματική λειτουργία των Κέντρων, ενώ η εξειδίκευση του προσωπικού σε τομείς όπως η εργασιακή συμβουλευτική ενισχύει την ολοκληρωμένη υποστήριξη των γυναικών. Ωστόσο, η περιορισμένη διαθεσιμότητα των ξενώνων φιλοξενίας και συνεργαζόμενων καταλυμάτων όπου μπορούν να διαμείνουν τα θύματα, αλλά και η ανάγκη για παροχή ψυχιατρικής φροντίδας στα Κέντρα παραμένουν ανοιχτά ζητήματα που απασχολούν τις εργαζόμενες. Επίσης, η έλλειψη οικονομικών πόρων δυσχεραίνει την κάλυψη εξόδων μετακίνησης των γυναικών προς ξενώνες ή για τη συμμετοχή τους σε συνεδρίες

στα Συμβουλευτικά Κέντρα, ιδιαίτερα όταν προέρχονται από επαρχιακές περιοχές. Τέλος, επισημαίνεται από εκείνες ότι η μεγαλύτερη σταθερότητα στις πολιτικές προτεραιότητες και η διατήρηση των ίδιων διαδικασιών ανεξάρτητα από αλλαγές κυβερνήσεων θα ενίσχυαν σημαντικά την αποτελεσματικότητα των Κέντρων.

Τα στελέχη του Συμβουλευτικού Κέντρου Θεσσαλονίκης ανέφεραν συχνότερα την εξυπηρέτηση γυναικών προερχόμενων από γειτονικές επαρχιακές πόλεις, στοιχείο το οποίο καταγράφηκε και στις αναφορές των στελεχών της Αθήνας, αλλά με σαφώς μικρότερη συχνότητα. Το δίκτυο δομών, αν και περιλαμβάνει ορισμένα Συμβουλευτικά Κέντρα σε μικρότερες πόλεις της Βόρειας Ελλάδας, όπως η Βέροια, παραμένει σχετικά περιορισμένο. Παρά το γεγονός ότι αρκετές γυναίκες που αναζητούν τις υπηρεσίες των Κέντρων προέρχονται από περιοχές όπως η Χαλκιδική, δεν υφίσταται αντίστοιχο Συμβουλευτικό Κέντρο στην περιοχή, γεγονός που υπογραμμίζει τα κενά στην κάλυψη και την ανάγκη περαιτέρω ανάπτυξης και αποκέντρωσης των δομών υποστήριξης. Παρά τη διαθεσιμότητα Συμβουλευτικών Κέντρων σε ορισμένες περιοχές, ορισμένες γυναίκες διστάζουν να τα επισκεφθούν, φοβούμενες τον κοινωνικό στιγματισμό και πιθανές αρνητικές αντιδράσεις από την τοπική κοινότητα. Για τον λόγο αυτό, παρέχονται επίσης απομακρυσμένες υπηρεσίες συμβουλευτικής, μέσω τηλεφώνου ή πλατφορμών τηλεδιάσκεψης.

Εξέταση των εργαλείων και των μεθόδων που αξιοποιούνται για την εξειδίκευση του προσωπικού των Κέντρων, καθώς και των μέσων επιμόρφωσης που έχουν στη διάθεσή τους.

Στα Συμβουλευτικά Κέντρα γυναικών η κατάρτιση και η επιμόρφωση του προσωπικού στηρίζεται τόσο στην αυτοκατευθυνόμενη μάθηση και την εμπειρία, όσο και στην παροχή οργανωμένου εκπαιδευτικού υλικού από το ΚΕΘΙ. Οι ψυχολόγοι έχουν εκπαιδευτεί σε συγκεκριμένες ψυχοθεραπευτικές προσεγγίσεις, τις οποίες εφαρμόζουν σταθερά σε καθημερινή βάση. Όλα τα στελέχη ενημερώνονται για τις εξελίξεις στον τομέα τους μέσω σεμιναρίων, ημερίδων και επιμορφωτικών προγραμμάτων που διοργανώνονται είτε από το ΚΕΘΙ είτε από άλλους συνεργαζόμενους φορείς, όπως είναι το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΚΔΔΑ).

Το προσωπικό ενθαρρύνεται επίσης να αναζητεί μόνο του επιπρόσθετα σεμινάρια και καλές πρακτικές, με στόχο τη διαρκή βελτίωση των δεξιοτήτων του. Η καθημερινή επικοινωνία μεταξύ συναδέλφων, τόσο εντός του ίδιου Κέντρου όσο και

με στελέχη άλλων Κέντρων ή συνεργαζόμενων φορέων, όπως οι ξενώνες φιλοξενίας, διευκολύνει την ανταλλαγή εμπειριών, την παροχή αμοιβαίας συμβουλευτικής υποστήριξης σε πραγματικό χρόνο και την αναζήτηση πληροφοριών για ζητήματα που μπορεί να μην έχουν προκύψει προηγουμένως στην καθημερινή λειτουργία του Κέντρου.

Οι σύμβουλοι υποδοχής εκπαιδεύονται αρχικά υπό την καθοδήγηση περισσότερο έμπειρων στελεχών ενώ παρακολουθούν και τακτικά σεμινάρια που παρέχονται από το ΚΕΘΙ ή προτείνονται από τα ίδια τα στελέχη μετά από ενημέρωση για διαθέσιμα προγράμματα. Η επιμόρφωση καλύπτει, πέρα από την ψυχολογική και κοινωνική στήριξη, και την εφαρμογή της συμβουλευτικής με οπτική φύλου, καθώς και την εργασιακή συμβουλευτική.

Επιπλέον, το δίκτυο των Κέντρων και η καθημερινή επικοινωνία που έχει διαμορφωθεί ανάμεσα στα στελέχη επιτρέπουν την αμοιβαία στήριξη και την αποτελεσματική αντιμετώπιση σύνθετων ή πρωτόγνωρων περιστατικών. Η δυνατότητα αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική, δεδομένου ότι συχνά προκύπτουν καταστάσεις που απαιτούν συντονισμό πολλών εμπλεκόμενων φορέων, όπως η αστυνομία, οι ξενώνες φιλοξενίας ή άλλες δημόσιες υπηρεσίες. Η ύπαρξη ενός καλά οργανωμένου και συνεκτικού πλαισίου επικοινωνίας και επιμόρφωσης εξασφαλίζει ότι τα στελέχη μπορούν να αντλήσουν υποστήριξη, να ανταλλάξουν εμπειρίες και να εφαρμόσουν τις βέλτιστες πρακτικές στην καθημερινή λειτουργία των Κέντρων.

Συνολικά, τα Κέντρα συνδυάζουν οργανωμένη επιμόρφωση με την αυτοκατευθυνόμενη μάθηση και την εμπειρία, δημιουργώντας ένα συνεκτικό και καλά δομημένο πλαίσιο εκπαίδευσης, ενημέρωσης και αμοιβαίας υποστήριξης των στελεχών, το οποίο εξασφαλίζει την ποιότητα των υπηρεσιών προς τις γυναίκες που καταφεύγουν σε αυτά.

Αξιολόγηση της επάρκειας και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών των Κέντρων, καθώς και των εργαλείων και στρατηγικών που χρησιμοποιεί το προσωπικό για τη στήριξη των θυμάτων έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας.

Κεντρικό ζητούμενο της υποστηρικτικής διαδικασίας των θυμάτων αποτελεί η καλλιέργεια του αισθήματος σταθερής, συνεχούς και αξιόπιστης στήριξης προς τη γυναίκα που απευθύνεται σε ένα Συμβουλευτικό Κέντρο, μέσα από τη συνεπή παρουσία και τη διαθεσιμότητα των επαγγελματιών του. Η σταθερότητα αυτή θεωρείται καθοριστική προκειμένου να μπορέσει να επαναπροσδιορίσει την ταυτότητά

της, τις επιθυμίες και τα όριά της και να ανακτήσει σταδιακά τον έλεγχο και την αυτονομία της ζωής της, λαμβάνοντας τις απαραίτητες αποστάσεις μακριά από το αφήγημα που έχει διαμορφωθεί από τον δράστη. Ιδιαίτερα κρίσιμη στο πλαίσιο αυτό είναι η διαδικασία αναγνώρισης, κατανόησης και νοηματοδότησης της κακοποίησης που έχει υποστεί, καθώς η κατανόηση της εμπειρίας της βίας συνιστά βασικό βήμα για την ενδυνάμωση και τη χειραφέτηση του θύματος.

Από τα στελέχη των Συμβουλευτικών Κέντρων επισημαίνεται η καίρια σημασία της διεπιστημονικής προσέγγισης στην υποστήριξη των γυναικών που έχουν υποστεί έμφυλη βία. Η συνδυαστική συμβολή διαφορετικών ειδικοτήτων θεωρείται απαραίτητη, ιδίως σε περιπτώσεις όπου συνυπάρχουν πολλαπλές διακρίσεις ή σύνθετες κοινωνικές, νομικές και εργασιακές δυσκολίες. Στο πλαίσιο αυτό, η ουσιαστική κατανόηση των επιπτώσεων της έμφυλης βίας και των παραγόντων που έχουν δυσχεράνει τη ζωή της γυναίκας αποτελεί προϋπόθεση για την παροχή στοχευμένης και αποτελεσματικής υποστήριξης, τόσο σε ψυχοκοινωνικό όσο και σε εργασιακό επίπεδο.

Παράλληλα, αναγνωρίζεται ότι πολλές κρίσιμες και ουσιαστικές αποφάσεις που επηρεάζουν τη ζωή των θυμάτων έμφυλης βίας λαμβάνονται σε επίπεδο πολιτείας, καθώς μόνο εκεί υφίσταται η θεσμική δυνατότητα να αντιμετωπιστούν δομικά ζητήματα, όπως η στέγαση, η κοινωνική προστασία και η πρόσβαση σε βασικούς πόρους. Ως εκ τούτου, η αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων των Συμβουλευτικών Κέντρων συνδέεται άμεσα με το ευρύτερο θεσμικό και πολιτικό πλαίσιο εντός του οποίου αυτά λειτουργούν.

Στο επίπεδο της συμβουλευτικής πρακτικής, αναδεικνύεται η ιδιαίτερη σημασία της συμβουλευτικής με οπτική φύλου, σε συνδυασμό με την αντιμετώπιση των γυναικών ως ισότιμων υποκειμένων. Η δημιουργία ενός ασφαλούς, υποστηρικτικού και μη επικριτικού πλαισίου στις συνεδρίες φαίνεται να διευκολύνει ουσιαστικά τις γυναίκες να εκφραστούν, να διερευνήσουν εναλλακτικές διεξόδους από κακοποιητικές σχέσεις και να επιδιώξουν πραγματικές αλλαγές στη ζωή τους. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην κατανόηση της κακοποίησης ως κοινωνικού φαινομένου, το οποίο δύναται να αφορά οποιαδήποτε γυναίκα και δεν αποτελεί αποτέλεσμα ατομικής παθολογίας ή προσωπικής ανεπάρκειας.

Συναφώς, βασικός στόχος των υπηρεσιών που παρέχονται από τα Συμβουλευτικά Κέντρα είναι η δημιουργία ενός πλαισίου «ανήκειν», μέσα στο οποίο η γυναίκα αισθάνεται αποδεκτή, ασφαλής και υποστηριζόμενη. Οι σύμβουλοι δεν

υιοθετούν κατευθυντικό ρόλο, αλλά παρέχουν τον απαραίτητο χώρο ώστε το θύμα να κινηθεί με βάση τις δικές του επιλογές, ανάγκες και επιθυμίες. Η σταθερή παρουσία και διαθεσιμότητα των επαγγελματιών, χωρίς πίεση για άμεσες αποφάσεις, θεωρείται καθοριστικής σημασίας, καθώς ενισχύει το αίσθημα ότι υπάρχουν άνθρωποι που ενδιαφέρονται ουσιαστικά και είναι διαθέσιμοι να στηρίξουν τη γυναίκα στο επόμενο βήμα, όταν η ίδια νιώσει έτοιμη.

Αποτίμηση της συνεργασίας των Συμβουλευτικών Κέντρων με λοιπούς συναρμόδιους φορείς.

Όσον αφορά τη συνεργασία των Συμβουλευτικών Κέντρων με άλλους εμπλεκόμενους φορείς και υπηρεσίες, προκύπτει μια σύνθετη εικόνα. Από τη μία πλευρά, η δικτύωση με φορείς όπως νοσοκομεία, δομές ψυχικής υγείας, δικηγορικούς συλλόγους και κοινωνικές υπηρεσίες θεωρείται καθοριστική τόσο για την άμεση διαχείριση περιστατικών όσο και για τη μακροπρόθεσμη κοινωνική και επαγγελματική αποκατάσταση των γυναικών. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η αποτελεσματική δικτύωση διευκολύνει την ταχύτερη διεκπεραίωση απαραίτητων διαδικασιών, όπως οι ιατρικές εξετάσεις για την εισαγωγή σε ξενώνα φιλοξενίας.

Από την άλλη πλευρά, όμως, καταγράφονται δυσκολίες και καθυστερήσεις στη διατομεακή συνεργασία, ιδίως σε περιστατικά υψηλής επικινδυνότητας. Η έλλειψη σύγκλισης στον τρόπο αντιμετώπισης των περιστατικών από διαφορετικούς φορείς, οι χρονοβόρες διαδικασίες και οι συχνές αλλαγές στο προσωπικό εντός των φορέων αυτών περιπλέκουν την επικοινωνία και τον συντονισμό. Ως ιδιαίτερα προβληματικές αναφέρονται οι προϋποθέσεις φιλοξενίας σε ξενώνες, όπως η απαίτηση ολοκλήρωσης ιατρικών εξετάσεων ή οι ηλικιακοί περιορισμοί για τα παιδιά. Οι προϋποθέσεις αυτές περιορίζουν την άμεση πρόσβαση των θυμάτων σε ασφαλή στέγη και δυσχεραίνουν τη διαχείριση των σχετικών περιστατικών από τα Συμβουλευτικά Κέντρα, τα οποία αποτελούν το πρώτο σημείο επαφής και αναλαμβάνουν την υποστήριξη των γυναικών έως την παραπομπή τους σε ξενώνα. Ως ιδιαίτερα προβληματικές αναφέρονται οι προϋποθέσεις φιλοξενίας σε ξενώνες, όπως η ολοκλήρωση ιατρικών εξετάσεων ή οι ηλικιακοί περιορισμοί για τα παιδιά. Οι όροι αυτοί περιορίζουν την άμεση πρόσβαση των θυμάτων σε ασφαλή στέγη και δυσχεραίνουν τη διαχείριση των περιστατικών από τα Συμβουλευτικά Κέντρα, τα οποία αποτελούν το πρώτο σημείο επαφής και αναλαμβάνουν την υποστήριξη τους έως την παραπομπή σε ξενώνα. Αν και οι περιορισμοί αυτοί έχουν σίγουρα θεσπιστεί ώστε να διασφαλίσουν την ομαλή διαμονή

των γυναικών στους ξενώνες και να τις προστατεύσουν από εντάσεις ή περαιτέρω επιπλοκές, σε ορισμένες περιπτώσεις φαίνεται ότι περισσότερο δυσκολεύουν την υποστήριξη των θυμάτων παρά την ενισχύουν.

Ακόμη, τονίζεται από τις επαγγελματίες των Συμβουλευτικών Κέντρων η ανάγκη για τακτικές και στοχευμένες συναντήσεις μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων, καθώς και για εκπαίδευση όλων των ειδικών που έρχονται σε επαφή με θύματα έμφυλης βίας, προκειμένου να αντιμετωπιστούν τυχόν προκαταλήψεις και να διασφαλιστεί μια συντονισμένη και αποτελεσματική προσέγγιση. Στο πλαίσιο αυτό, κρίνεται σκόπιμη η θέσπιση ενιαίων πρωτοκόλλων συνεργασίας και διαχείρισης περιστατικών, καθώς και η υιοθέτηση δομημένων μοντέλων συντονισμού, όπως οι πολυεπιστημονικές συναντήσεις αξιολόγησης κινδύνου, με στόχο την ανταλλαγή πληροφοριών και την ανάπτυξη κοινών σχεδίων δράσης. Με βάση τις περιγραφές ενός στελέχους, πρόκειται για το μοντέλο Multi-Agency Risk Assessment Conferences (MARACs), το οποίο προβλέπει τη διοργάνωση μεταξύ επαγγελματιών από διαφορετικούς φορείς και επιστημονικούς τομείς (αστυνομία, υπηρεσίες υγείας, κοινωνική πρόνοια, συμβουλευτικές υπηρεσίες κ.λπ.). Κατά τη διεξαγωγή των συναντήσεων αυτών, τα αρμόδια στελέχη συζητούν και συντονίζουν τη διαχείριση περιστατικών υψηλής επικινδυνότητας, χρησιμοποιώντας εργαλεία αξιολόγησης κινδύνου και στοχεύοντας στην ανταλλαγή πληροφοριών και την ανάπτυξη συντονισμένου σχεδίου δράσης για την προστασία του θύματος.

Γενικά, η διατομεακή συνεργασία των Συμβουλευτικών Κέντρων με άλλους αρμόδιους φορείς, παρά το γεγονός ότι σε ορισμένες περιπτώσεις κρίνεται αποτελεσματική, παρουσιάζει σημαντικές δυσκολίες, με καθυστερήσεις και παραλείψεις που μπορούν να έχουν σοβαρές συνέπειες, ιδιαίτερα σε περιστατικά υψηλής επικινδυνότητας όπου η γυναίκα χρειάζεται άμεση απομάκρυνση από το οικείο της περιβάλλον και τον δράστη. Σε επίπεδο πρακτικών παρεμβάσεων, τα λεγόμενα Safe Houses που παρέχονται από την Αστυνομία, καθώς και η χρήση της εφαρμογής Panic Button, που παρέχει έναν βαθμό προστασίας, φαίνεται πως έχουν συμβάλει στην υποστήριξη του έργου των επαγγελματιών των Κέντρων. Από τα στελέχη του Συμβουλευτικού Κέντρου Θεσσαλονίκης, χαρακτηρίζεται ως εξαιρετικά σημαντική η συνεργασία με τον Δικηγορικό Σύλλογο της πόλης, η οποία διευκολύνει τη γρήγορη και ομαλή παραπομπή των θυμάτων σε νομικούς επαγγελματίες, μειώνοντας καθυστερήσεις και γραφειοκρατικά εμπόδια.

Διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι σύγχρονες κοινωνικοπολιτικές συνθήκες διαμορφώνουν το φαινόμενο της έμφυλης βίας και επηρεάζουν τη λειτουργία και την ανταπόκριση των Συμβουλευτικών Κέντρων στις ανάγκες των επιζωσών.

Στα Συμβουλευτικά Κέντρα παρατηρούνται σημαντικές μεταβολές τόσο στα χαρακτηριστικά όσο και στις συνθήκες εμφάνισης των περιστατικών έμφυλης βίας. Ενώ, με βάση τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων με τις εργαζόμενες, δεν παρατηρείται αύξηση στον αριθμό των καταγεγραμμένων περιστατικών, υπάρχει αύξηση στην ένταση και την βιαιότητα με την οποία αυτά εκδηλώνονται. Την ίδια στιγμή, τα στελέχη των Συμβουλευτικών Κέντρων αναφέρουν πως ολοένα και περισσότερα θύματα καλούνται να αντιμετωπίσουν εκτός από τις εξάρσεις βίας και σοβαρές βιοποριστικές δυσκολίες, όπως φαινόμενα φτώχειας και κοινωνικοοικονομικής επισφάλειας. Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης και η υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου περιορίζουν τους διαθέσιμους πόρους και την κοινωνική υποστήριξη, επιβαρύνοντας τις ενδοοικογενειακές δυναμικές και τις σχέσεις εξουσίας και καθιστώντας τα θύματα πιο ευάλωτα σε φαινόμενα βίας εντός του οικογενειακού περιβάλλοντος. Παράλληλα, η δυσχερής οικονομική συγκυρία επηρεάζει δυσανάλογα τις γυναίκες, ιδίως όσες ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, όπως άτομα με αναπηρία, πρόσφυγες και μονογονεϊκές οικογένειες. Η οξυμένη στεγαστική κρίση περιορίζει ακόμη περισσότερο τις ήδη ελάχιστες δυνατότητες των γυναικών για απομάκρυνση από κακοποιητικά περιβάλλοντα και για πρόσβαση σε υποστηρικτικές δομές και δομές φιλοξενίας.

Ταυτόχρονα, η σταδιακή αποδυνάμωση των δημόσιων δομών υγείας, οι οποίες χαρακτηρίζονται από υποστελέχωση και ελλειπείς υποδομές, επηρεάζει αρνητικά το έργο των Συμβουλευτικών Κέντρων και την έγκαιρη παροχή υπηρεσιών προς τα θύματα. Διαδικασίες που στο παρελθόν ολοκληρώνονταν εντός λίγων ωρών, όπως η διενέργεια και συγκέντρωση απαραίτητων ιατρικών εξετάσεων και γνωματεύσεων, ενδέχεται σήμερα να απαιτούν έως και δέκα ημέρες, καθυστερώντας έτσι την εισαγωγή των γυναικών σε δομές φιλοξενίας και, κατ' επέκταση, την προστασία τους και την απομάκρυνση από το κακοποιητικό περιβάλλον.

Η αυξημένη κοινωνική ευαισθητοποίηση τα τελευταία χρόνια διευκολύνει τις γυναίκες να αναγνωρίζουν και να εκφράζουν πιο ανοιχτά τις εμπειρίες βίας που βιώνουν, ενισχύοντας την αναζήτηση υποστηρικτικών υπηρεσιών από τα Συμβουλευτικά Κέντρα. Αξιοσημείωτη είναι πως αρκετά στελέχη τόνισαν πως μετά

την πανδημία COVID-19 παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση στις νέες υποδοχές, όχι ως αποτέλεσμα αύξησης των περιστατικών, αλλά λόγω μεγαλύτερης ορατότητας και ανάδειξης της ενδοοικογενειακής και έμφυλης βίας, γεγονός που ενθάρρυνε περισσότερες γυναίκες να μιλήσουν ανοιχτά και να αναζητήσουν υποστήριξη. Παραμένει, ωστόσο, ιδιαίτερα έντονη η επίδραση των κοινωνικών αντιλήψεων και των άτυπων κοινωνικών ελέγχων, κυρίως σε επαρχιακές περιοχές: αρκετές γυναίκες διανύουν μεγάλες αποστάσεις για να αναζητήσουν υποστήριξη παρότι θα μπορούσαν να απευθυνθούν στο Συμβουλευτικό Κέντρο της πόλης τους, φοβούμενες τον κοινωνικό στιγματισμό ή πραγματοποιούν συνεδρίες εξ αποστάσεως μέσω τηλεφώνου ή πλατφορμών τηλεδιάσκεψης.

Διατύπωση προτάσεων για την αναδιάρθρωση του τρόπου λειτουργίας και της παροχής υπηρεσιών των Συμβουλευτικών Κέντρων, σε επίπεδο θεσμικού πλαισίου, εργαλείων, στρατηγικών και συνεργασιών με άλλους φορείς.

Στο πλαίσιο των συνεντεύξεων, αφού οι εργαζόμενες των Συμβουλευτικών Κέντρων κλήθηκαν να απαντήσουν σε μία σειρά από ερωτήσεις αναφορικά με τις προκλήσεις που συχνά αντιμετωπίζουν στην εργασιακή τους καθημερινότητα, επισημάνθηκαν ορισμένες προτάσεις που θεωρήθηκε ότι θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση κάποιων ζητημάτων. Οι προτάσεις αυτές αφορούν τόσο πρακτικά ζητήματα, όπως η ενίσχυση του εργατικού δυναμικού των Συμβουλευτικών Κέντρων με περισσότερες ειδικότητες και περισσότερο προσωπικό, αλλά και διαδικαστικά θέματα, όπως η επιτάχυνση των νομικών διαδικασιών και η μείωση των απαιτούμενων γραφειοκρατικών διεργασιών, οι οποίες συχνά καθυστερούν την αρωγή και την αποτελεσματική αποκατάσταση των θυμάτων. Με βάση τις περιγραφές των εργαζόμενων, η παρουσία τουλάχιστον ενός ψυχιάτρου σε κάθε Συμβουλευτικό Κέντρο κρίνεται απαραίτητη, αφενός για την ανάληψη περιστατικών τα οποία δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν αποκλειστικά από ψυχολόγο και αφετέρου για την επίσπευση των διαδικασιών εισαγωγής σε ξενώνα φιλοξενίας, για την οποία αποτελεί υποχρεωτική προϋπόθεση η ψυχιατρική εκτίμηση του θύματος. Καθώς η εργασιακή εξουθένωση, όπως και η έντονη ψυχολογική και συναισθηματική επιβάρυνση αποτέλεσε κοινό σημείο των περισσότερων δυσκολιών που επισήμαναν σχεδόν όλα τα στελέχη στη διάρκεια των συνεντεύξεων, η μείωση του ωραρίου εργασίας προτάθηκε από την πλειονότητά τους. Οι εργαζόμενες που απασχολούνται σε Συμβουλευτικά Κέντρα με συμβάσεις ορισμένου χρόνου ανέδειξαν τη σημασία της

εργασιακής σταθερότητας, τόσο για τη δική τους ψυχολογική ευεξία όσο και για την ψυχολογική ασφάλεια των θυμάτων, τα οποία έχουν αναπτύξει σχέσεις εμπιστοσύνης με τα στελέχη που τα υποστηρίζουν και τα ενδυναμώνουν στη λήψη των αποφάσεών τους.

Για μια γυναίκα που βιώνει κακοποίηση, η εύρεση εργασίας δεν είναι απλώς βιοπορισμός, αλλά η εξασφάλιση της ελευθερίας της. Για να επιτευχθεί αυτό, απαιτείται ένα ισχυρό δίκτυο προστασίας και η ανάλογη διασύνδεση με φορείς που θα συνεισφέρουν στην ανατροπή αναχρονιστικών αντιλήψεων που θέλουν τη γυναίκα εγκλωβισμένη αποκλειστικά στα καθήκοντα ανατροφής των παιδιών και φροντίδας του σπιτιού, μακριά από την οικονομική δραστηριότητα. Η ανατροπή αυτών των στερεοτύπων απαιτεί ριζικές πολιτικές ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης, ώστε οι επιζώσες να αποκτήσουν οικονομική αυτονομία, αλλά και πολιτικές υποστήριξης των γυναικών αυτών, για παράδειγμα μέσω της εξασφάλισης δωρεάν φύλαξης για τα παιδιά τους ή αδειών από την εργασία για την τακτοποίηση δικαστικών και λοιπών εκκρεμοτήτων με τον δράστη.

Παράλληλα, αναδεικνύεται η σημασία της παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών και προς ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, με έμφαση σε μια συμπεριληπτική, μη στιγματιστική και ευαίσθητη ως προς τη σεξουαλική ταυτότητα και την ταυτότητα φύλου προσέγγιση. Η συμβουλευτική αυτή οφείλει να λαμβάνει υπόψη τις ιδιαίτερες εμπειρίες διακρίσεων, κοινωνικού αποκλεισμού και πολλαπλής ευαλωτότητας που ενδέχεται να βιώνουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, διασφαλίζοντας ένα ασφαλές πλαίσιο υποστήριξης και ενδυνάμωσης. Την ίδια στιγμή, επισημάνθηκε από ένα άλλο στέλεχος και η ανάγκη για επικαιροποίηση της νομοθεσίας και κατ' επέκταση, του κανονισμού λειτουργίας των Συμβουλευτικών Κέντρων, ώστε να καθίσταται δυνατή η ολιστική διαχείριση περιστατικών διαδικτυακής παρενόχλησης, stalking και revenge porn, τα οποία συνιστούν αναδυόμενες μορφές έμφυλης βίας με ολοένα αυξανόμενη έκταση και ανησυχητική συχνότητα εμφάνισης.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η παρατήρηση μίας εργαζόμενης, σύμφωνα με την οποία η απομάκρυνση γυναικών που έχουν υποστεί βία — συχνά μαζί με τα παιδιά τους — από την κατοικία και τον τόπο διαμονής τους, ακόμη και σε άλλη πόλη, δεν αποτελεί αποτελεσματική λύση. Αντίθετα, φαίνεται να προκαλεί σημαντική ανατροπή της καθημερινότητάς τους, επηρεάζοντας τις σχολικές, κοινωνικές και επαγγελματικές δραστηριότητες. Η αλλαγή σχολικού περιβάλλοντος, η απώλεια

κοινωνικών δεσμών και η απομάκρυνση από σταθερά υποστηρικτικά πλαίσια επιβαρύνουν περαιτέρω τόσο τη γυναίκα όσο και τα παιδιά. Εν ολίγοις, δεν αποτελεί βιώσιμη ή δίκαιη λύση η απομάκρυνση του θύματος, ενώ ο δράστης παραμένει στην οικογενειακή κατοικία έως την εκδίκαση της υπόθεσης. Αντιθέτως, επισημαίνεται η ανάγκη για εναλλακτικές παρεμβάσεις που θα διασφαλίζουν τη συνέχεια και τη σταθερότητα της ζωής της γυναίκας και των παιδιών, με την απομάκρυνση του δράστη από το σπίτι και την παραμονή του θύματος στον οικείο και ασφαλή του χώρο.

Κεφάλαιο έκτο

Συμπεράσματα

Όπως είδαμε και παραπάνω, τα Συμβουλευτικά Κέντρα διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην πρόληψη και την καταπολέμηση της έμφυλης βίας, καθώς αποτελούν υπηρεσίες «πρώτης γραμμής» για τις γυναίκες που βιώνουν ή κινδυνεύουν να βιώσουν βία ή πολλαπλές διακρίσεις. Μέσω της παροχής δωρεάν και εμπιστευτικής ψυχοκοινωνικής, νομικής και εργασιακής υποστήριξης, τα Συμβουλευτικά Κέντρα λειτουργούν ως βασικοί μηχανισμοί άμεσης παρέμβασης και προστασίας, συμβάλλοντας στην ενδυνάμωση των επιζωσών και στη διευκόλυνση της πρόσβασής τους σε δικαιώματα και υπηρεσίες. Παράλληλα, ενισχύουν τη διασύνδεση με άλλους αρμόδιους φορείς και υπηρεσίες, συμβάλλοντας στη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου δικτύου αντιμετώπισης της έμφυλης βίας και στην προώθηση της ουσιαστικής ισότητας των φύλων. Με βάση τα δεδομένα που εμπεριέχονται στην 5η Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των Γυναικών της ΓΓΙΑΔ, τα Συμβουλευτικά Κέντρα φαίνεται να εξυπηρετήσαν πάνω από 5.000 περιστατικά έμφυλης βίας και πολλαπλών διακρίσεων συνολικά μέσα στο 2024. Τα περισσότερα από αυτά τα περιστατικά εξυπηρετήθηκαν σε Συμβουλευτικά Κέντρα της περιφέρειας Αττικής και στο Συμβουλευτικό Κέντρο Θεσσαλονίκης (ΓΓΙΑΔ, 2025). Κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής των συνεντεύξεων με εργαζόμενες στα Συμβουλευτικά Κέντρα και στις δύο πόλεις δεν εντοπίστηκαν ουσιαστικές διαφοροποιήσεις ως προς τις παρεχόμενες υπηρεσίες ή τον τρόπο λειτουργίας τους.

Οι παροχές των Συμβουλευτικών Κέντρων, οι οποίες σχεδιάζονται και υλοποιούνται με συνεπή ενσωμάτωση της οπτικής του φύλου φαίνεται να

ανταποκρίνονται κυρίως σε συγκεκριμένα αιτήματα των θυμάτων έμφυλης βίας. Ο Κανονισμός Λειτουργίας των Συμβουλευτικών Κέντρων συνιστά ένα αρκετά λεπτομερές και θεσμικά κατοχυρωμένο πλαίσιο, το οποίο μεταφράζει την πολιτική για την ισότητα των φύλων σε συγκεκριμένες, λειτουργικές διαδικασίες. Η δομή του Κανονισμού αναδεικνύει μια σύγχρονη προσέγγιση της κοινωνικής πολιτικής, βασισμένη στην οπτική του φύλου και στην αναγνώριση των διασταυρούμενων διακρίσεων, η οποία επιδιώκει την ανάγνωση και την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας ως φαινομένου με κοινωνικές και δομικές αιτίες, κάτι που καθοδηγεί την ενδυναμωτική στάση των συμβούλων. Η αναγνώριση της οικονομικής, ψυχολογικής και κοινωνικής βίας, πέραν της σωματικής, συμβάλλει στη διαμόρφωση ενός πιο ολοκληρωμένου πλαισίου παρεμβάσεων. Η διεξαγωγή συνεντεύξεων με τις εργαζόμενες στα Συμβουλευτικά Κέντρα, οι οποίες υποδέχονται, υποστηρίζουν και παρέχουν συμβουλευτική στις γυναίκες που προσφεύγουν στις υπηρεσίες τους, ανέδειξε τόσο σημαντικά θετικά στοιχεία όσο και ουσιώδεις αδυναμίες στην πράξη. Οι τελευταίες αφορούν κυρίως την αποτελεσματικότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, καθώς και τον βαθμό στον οποίο αυτές ανταποκρίνονται επαρκώς στις σύνθετες ανάγκες των θυμάτων βίας και πολλαπλών διακρίσεων.

Αν και η συμβολή των Συμβουλευτικών Κέντρων στην υποστήριξη των θυμάτων είναι καθοριστική, διαπιστώνεται ότι η ανταπόκρισή τους σε άμεσα και επείγοντα περιστατικά, όπως εκείνα όπου μια γυναίκα αντιμετωπίζει τον κίνδυνο έλλειψης στέγης ή βασικών μέσων διαβίωσης, δεν είναι πάντοτε επαρκής. Το ζήτημα αυτό αποδίδεται αφενός σε θεσμικές και διοικητικές διαδικασίες που συχνά παρεμποδίζονται από καθυστερήσεις, όπως στην έγκαιρη πρόσβαση σε αναγκαίες ιατρικές εξετάσεις και συναφείς υπηρεσίες και αφετέρου σε ελλείψεις υποδομών και διαθέσιμων πόρων, οι οποίες περιορίζουν τη δυνατότητα άμεσης και ολοκληρωμένης παρέμβασης.

Το έργο των Συμβουλευτικών Κέντρων περιλαμβάνει και συνεργασία με αρκετούς φορείς οι οποίοι υποστηρίζουν και συμπληρώνουν το έργο τους, όπως είναι, για παράδειγμα, οι αστυνομικές αρχές, οι ξενώνες φιλοξενίας, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, αλλά και νοσοκομεία ή δομές ψυχικής υγείας. Αν και αρκετές εργαζόμενες παρέθεσαν πως η συνεργασία με την αστυνομία παρουσιάζεται ελαφρώς αναβαθμισμένη μετά τις βελτιώσεις και τις προσθήκες που πραγματοποιήθηκαν το 2024, ακολουθώντας τη γυναικοκτονία της 28χρονης Κυριακής Γρίβα ακριβώς έξω από το Αστυνομικό Τμήμα Αγίων Αναργύρων, παρατηρείται ότι εξακολουθούν να

υπάρχουν προβλήματα. Τα safe houses της Αστυνομίας αρκετές φορές δεν είναι διαθέσιμα και δεν μπορούν να εξυπηρετήσουν περαιτέρω περιστατικά, κάτι το οποίο συμβαίνει και με τους ξενώνες φιλοξενίας, ενώ η διαχείριση περιστατικών έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας από τις αρχές χαρακτηρίζεται ακόμη και σήμερα από στερεοτυπικές αντιλήψεις σχετικά με τα έμφυλα πρότυπα και την οικογενειακή ζωή. Τα στερεότυπα αυτά μπορούν να οδηγήσουν σε υποτίμηση των αναφορών θυμάτων ή σε λανθασμένες κρίσεις, ενώ η έλλειψη εξειδικευμένων γνώσεων δυσχεραίνει την παροχή κατάλληλης προστασίας και υποστήριξης με αποτέλεσμα οι παρεμβάσεις να είναι ατελείς ή να αγνοούν την πραγματική βαρύτητα της κατάστασης. Ταυτόχρονα, οι διαρκώς υποστελεχωμένες δομές ψυχικής υγείας και τα νοσοκομεία, όπου παραπέμπονται οι γυναίκες ώστε να ολοκληρώσουν τις απαραίτητες ιατρικές εξετάσεις και να μπορέσουν στη συνέχεια να διαμείνουν σε ξενώνα φιλοξενίας με ασφάλεια, καθυστερούν αρκετά τις διαδικασίες, θέτοντας έτσι σε περαιτέρω κίνδυνο τις ζωές των θυμάτων.

Εργαλεία όπως το Panic Button και η αυστηροποίηση των ποινών (Ν. 5090/24) έχουν βελτιώσει την άμεση προστασία, αλλά δεν αρκούν χωρίς παράλληλη επένδυση στην κοινωνική πρόνοια και την οικονομική στήριξη των επιζωσών. Η υποστήριξη που παρέχεται από τα Κέντρα, αν και αναγκαία, δεν είναι από μόνη της επαρκής για την ουσιαστική αποκατάσταση των επιζωσών και την επανένταξή τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή. Η απουσία σταθερής και επαρκούς οικονομικής στήριξης συχνά λειτουργεί ως βασικό εμπόδιο στην αυτονόμησή τους, καθώς πολλές γυναίκες βρίσκονται σε συνθήκες οικονομικής εξάρτησης, ανεργίας ή επισφαλούς εργασίας. Η παροχή οικονομικής ενίσχυσης, όπως επιδόματα διαβίωσης, πρόσβαση σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης με αμοιβή αποκλειστικά διαμορφωμένα για τις γυναίκες αυτές και υποστηριζόμενη ένταξη στην αγορά εργασίας, θα μπορούσε να συμβάλει ουσιαστικά στην κάλυψη βασικών βιοτικών αναγκών και στη σταδιακή αποκατάσταση της αυτονομίας τους.

Τα ιδιαίτερα αυστηρά κριτήρια εισαγωγής των γυναικών αλλά και των παιδιών τους στους ξενώνες φιλοξενίας θέτουν τροχοπέδη στην αποτελεσματική εξυπηρέτησή τους· αφενός είναι κατανοητό πως οι κανόνες και οι περιορισμοί έχουν θεσμοθετηθεί για την ασφάλεια των γυναικών και για την δημιουργία ενός περιβάλλοντος που δεν θα επιβαρύνει περαιτέρω συναισθηματικά τα θύματα, προσφέροντάς τους αίσθημα ασφάλειας μέσω της φιλοξενίας, αφετέρου όμως η χρονοτριβή και ο άκαμπτος χαρακτήρας των κανονισμών παρεμποδίζουν αρκετές φορές την εύρεση ασφαλούς

καταφυγίου για ένα θύμα βίας και για την οικογένειά της, όπως σημειώνουν ορισμένες επαγγελματίες Συμβουλευτικών Κέντρων.

Παράλληλα, αν και καταβάλλεται μέριμνα για την υποστήριξη των εργαζομένων στα Κέντρα, με την ενσωμάτωση μηχανισμών διεπιστημονικής συνεργασίας, την ψυχολογική και επιστημονική εποπτεία, καθώς και με τον επιτελικό συντονισμό αυτή φαίνεται να μην επαρκεί για την κάλυψη των αυξημένων απαιτήσεων του έργου τους. Η καθημερινή εργασία με θύματα βίας και πολλαπλών διακρίσεων είναι ιδιαίτερα επιβαρυντική και κοπιώδης, καθώς προϋποθέτει συνεχή έκθεση σε τραυματικές αφηγήσεις, έντονα συναισθηματικά φορτισμένες καταστάσεις και σύνθετα κοινωνικά προβλήματα. Οι επαγγελματίες καλούνται να διαχειριστούν περιστατικά υψηλής σοβαρότητας, συχνά υπό συνθήκες χρονικής πίεσης και περιορισμένων πόρων, ενώ ταυτόχρονα οφείλουν να διατηρούν επαγγελματική εγρήγορση, ενσυναίσθηση και συναισθηματική ανθεκτικότητα. Αρκετά στελέχη τόνισαν την ανάγκη ενίσχυσης του ανθρώπινου δυναμικού και αναδιάρθρωσης των ωραρίων εργασίας προκειμένου να εξασφαλιστεί η αποτελεσματικότερη διαχείριση των περιστατικών και να περιοριστεί στον μέγιστο δυνατό βαθμό η επαγγελματική εξουθένωση των στελεχών. Αν και υπάρχει μέριμνα για την ψυχολογική υποστήριξη των εργαζομένων, καθώς και για την επαγγελματική τους καθοδήγηση, αυτή φαίνεται πως δεν επαρκεί και δεν αναλογεί με τη συναισθηματική και ψυχολογική ένταση που χαρακτηρίζει τη φύση της εργασίας στα Συμβουλευτικά Κέντρα. Πολλές εργαζόμενες επισήμαναν ότι η παροχή ατομικών συνεδριών ψυχολογικής υποστήριξης σε συχνότερη και πιο συστηματική βάση θα ήταν ιδιαίτερα ωφέλιμη, καθώς η υφιστάμενη συχνότητα της μίας συνεδρίας ανά μήνα και μάλιστα ομαδικής δεν κρίνεται επαρκής για την κάλυψη των αναγκών τους. Η εργασιακή ανασφάλεια που χαρακτηρίζει την καθημερινότητα όλων των εργαζομένων στα Συμβουλευτικά Κέντρα είναι επίσης ένα πρόβλημα το οποίο επιβαρύνει την ψυχολογική τους κατάσταση τους. Εξαίρεση αποτελεί το Συμβουλευτικό Κέντρο Συντάγματος, το οποίο είναι το μοναδικό σε ολόκληρο το Δίκτυο που λειτουργεί απευθείας υπό την εποπτεία της ΓΠΙΑΔ., με τα στελέχη του να απασχολούνται με συμβάσεις αορίστου χρόνου.

Η επικαιροποίηση της νομοθεσίας και η κατάρτιση του προσωπικού αναφορικά με αναδυόμενες μορφές βίας κατά των γυναικών κρίνεται απαραίτητη με βάση τις περιγραφές εργαζομένων στα Κέντρα, οι οποίες παρατηρούν αύξηση σε περιστατικά ψηφιακής παρενοχλητικής παρακολούθησης (stalking), εκδικητικής πορνογραφίας (revenge porn) μέσω διαδικτύου ή μέσω κοινωνικής δικτύωσης και ψηφιακού

εκφοβισμού (cyberbullying). Η GREVIO επισημαίνει ότι η ψηφιακή διάσταση της βίας συχνά αποτελεί προάγγελο ή συνοδευτικό στοιχείο σοβαρής σωματικής βίας. Η ενσωμάτωση της διαδικτυακής δραστηριότητας του θύτη στα πρωτόκολλα «εκτίμησης επικινδυνότητας» (risk assessment) είναι ζωτικής σημασίας για την προστασία της ζωής των γυναικών. Από την ίδρυση Κέντρων Βοήθειας για Θύματα Βιασμού (Rape Crisis Centers) ή Κέντρων Παραπομπής για Θύματα Σεξουαλικής Βίας (Sexual Violence Referral Centers) για την κατάλληλη αντιμετώπιση περιστατικών σεξουαλικής βίας μέχρι την βελτίωση της προσβασιμότητας στα Συμβουλευτικά Κέντρα για γυναίκες με αναπηρία και γυναίκες που δεν μιλούν ελληνικά ή αγγλικά, οι συστάσεις της GREVIO επικεντρώνονται στην ενίσχυση της ολιστικής υποστήριξης των θυμάτων, στην παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών για ευάλωτες ομάδες και στη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης σε υπηρεσίες πρόληψης, προστασίας και αποκατάστασης. Η υιοθέτηση μίας ολιστικά διατομεακής προσέγγισης περιλαμβάνει και τις ΛΟΑΤΚΙ+ γυναίκες, οι οποίες βιώνουν πολλαπλές διακρίσεις και, επομένως, έρχονται αντιμέτωπες με ειδικές μορφές κακοποίησης και ελέγχου, όπως η απειλή αποκάλυψης του σεξουαλικού προσανατολισμού τους (outing). Η ενεργή ενασχόληση με αυτές τις δύο κατηγορίες θα επέτρεπε στα Συμβουλευτικά Κέντρα να μετασχηματιστούν σε δομές που δεν αντιμετωπίζουν μόνο την παραδοσιακή σωματική βία, αλλά το σύνολο των σύγχρονων απειλών που δέχονται οι γυναίκες στη δημόσια, ιδιωτική και ψηφιακή τους ζωή. Επιπροσθέτως, τα εξαιρετικά περιορισμένα ποσοστά προσέλευσης γυναικών Ρομά, προσφύγων και μεταναστριών στα Κέντρα υποδεικνύουν ότι το δίκτυο πρέπει να γίνει πιο εξωστρεφές και περισσότερο διατομεακό.

Η εξωστρέφεια και η συνεργασία με άλλους φορείς παρουσιάζει αρκετά προβλήματα, τα οποία συχνά σημαίνουν καθυστερήσεις στην εξυπηρέτηση σοβαρών περιστατικών. Με βάση την 5η Ετήσια Έκθεση για την Βία κατά των Γυναικών, οι συνεργαζόμενοι με τα Συμβουλευτικά Κέντρα φορείς ήταν η βασική πηγή πληροφόρησης των ωφελούμενων γυναικών σχετικά με τις παρεχόμενες υπηρεσίες τους (ΓΓΙΑΔ, 2025). Το γεγονός αυτό καταδεικνύει ότι η συνεργασία με άλλους θεσμικούς και κοινωνικούς φορείς είναι ιδιαίτερης σημασίας για τη λειτουργία των Συμβουλευτικών Κέντρων, καθώς επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τόσο την προσβασιμότητα των γυναικών στις υπηρεσίες υποστήριξης όσο και την αποτελεσματικότητα της έγκαιρης παρέμβασης και προστασίας τους. Σε κάποιες περιπτώσεις, οι διασυνδέσεις των στελεχών με άτομα που εργάζονται σε

συνεργαζόμενους φορείς είναι που εξασφαλίζουν, για παράδειγμα, την έγκαιρη ολοκλήρωση των απαιτούμενων ιατρικών εξετάσεων και κατ' επέκταση την ταχύτερη ένταξη της ωφελούμενης σε ξενώνα φιλοξενίας ή την άμεση έναρξη της νομικής της εκπροσώπησης. Αρκετά στελέχη υπογράμμισαν την ανάγκη κατάρτισης ενός ενιαίου πρωτοκόλλου μεταξύ των συνεργαζόμενων φορέων, με στόχο τη βελτίωση των όρων και της αποτελεσματικότητας της μεταξύ τους σύμπραξης. Ένα στέλεχος πρότεινε την υιοθέτηση του μοντέλου MARACs (Multi-Agency Risk Assessment Conferences), το οποίο βασίζεται στη συστηματική, διατομεακή συνεργασία πολλαπλών φορέων με στόχο την αξιολόγηση και τη διαχείριση περιστατικών υψηλού κινδύνου έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας. Το συγκεκριμένο μοντέλο προάγει τον συντονισμό μεταξύ κοινωνικών υπηρεσιών, δομών υγείας, νομικών φορέων και σωμάτων ασφαλείας, επιτρέποντας την ανταλλαγή κρίσιμων πληροφοριών και τη διαμόρφωση ενός κοινά συμφωνημένου σχεδίου δράσης. Η εφαρμογή του θα μπορούσε να συμβάλει στην έγκαιρη παρέμβαση, στη μείωση του κινδύνου δευτερογενούς θυματοποίησης και στη βελτίωση της συνολικής αποτελεσματικότητας των υποστηρικτικών παρεμβάσεων προς τις ωφελούμενες.

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση της έμφυλης βίας στην Ελλάδα απαιτεί μια μετατόπιση από τη διαχείριση της κρίσης στην οικοδόμηση ενός μόνιμου και ολιστικού συστήματος προστασίας. Τα Συμβουλευτικά Κέντρα, παρά τις αντιξοότητες, παραμένουν ο βασικός πυλώνας αυτής της προσπάθειας, προσφέροντας όχι μόνο υπηρεσίες, αλλά και την ελπίδα για μια ζωή χωρίς φόβο. Συνεπώς, η αντιμετώπιση της έμφυλης βίας δεν θα πρέπει να περιορίζεται σε αποσπασματικές παρεμβάσεις συμβουλευτικού χαρακτήρα, αλλά να εντάσσεται σε ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο κοινωνικής πολιτικής, το οποίο θα λαμβάνει υπόψη τις δομικές ανισότητες και τις πολλαπλές μορφές αποκλεισμού που αντιμετωπίζουν οι επιζώσες. Μόνο μέσω μιας ολιστικής προσέγγισης που συνδυάζει ψυχοκοινωνική, νομική και οικονομική στήριξη μπορεί να επιτευχθεί η ουσιαστική ενδυνάμωση και κοινωνική τους αποκατάσταση.

Πηγές – Βιβλιογραφία

Πηγές

Νόμοι - Κανονισμοί

Νόμος 1419 του 1984

Νόμος 3064 του 2002

Νόμος 3500 του 2006

Νόμος 4531 του 2018

Νόμος 4604 του 2019

Νόμος 4855 του 2021

Νόμος 4947 του 2022

Νόμος 5090 του 2024

Νόμος 5172 του 2025

Προεδρικό Διάταγμα 233 του 2003

Άρθρο 194 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

Οδηγία 2012/29/ΕΕ

Οδηγία (ΕΕ) 2024/1385

Κανονισμός Λειτουργίας των Συμβουλευτικών Κέντρων του Δικτύου της ΓΓΙΑΔ του 2018

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Χατζηφωτίου, Σ. (2016). *Ενδοοικογενειακή βία Κατά των Γυναικών και Παιδιών: Διαπιστώσεις και Προκλήσεις για την Κοινωνική Εργασία*. Θεσσαλονίκη: Τζιόλα.

Τόλης, Ε. (2025). *Ενδοοικογενειακή βία: κατ' άρθρο ερμηνεία και νομολογία των ποινικών διατάξεων του Ν.3500/2006*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Στρατηγάκη, Μ. (2022). *Πολιτικές ισότητας των φύλων. ΟΗΕ, Ευρωπαϊκή Ένωση, Ελλάδα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ (2024). *Στόχος 5 – Ισότητα των Φύλων*. Ανακτήθηκε από: <https://unric.org/el/goal-5>.

Παπαρρήγα Κωσταβάρα, Κ. (2007). *Βιασμός. Το έγκλημα, η δίκη, ο νόμος και οι κοινωνικές αντιλήψεις*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Κυριαζή, Ν. (2011). *Η Κοινωνιολογική Έρευνα: Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών*. Αθήνα: Πεδίο.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2016). *Στρατηγική δέσμευση για την ισότητα των φύλων 2016 – 2019*. Ανακτήθηκε από: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/24968221-eb81-11e5-8a81-01aa75ed71a1/language-el>.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2010). *Στρατηγική για την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών 2010-2015*. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0491>.

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2007). *Χάρτης πορείας για την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών 2006 – 2020*. Ανακτήθηκε από: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:301E:0056:0063:EL:PDF>.

Γενική Γραμματεία Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (2024). 5^η Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των Γυναικών. Ανακτήθηκε από: <https://isotita.gr/wp-content/uploads/2024/11/5%CE%B7-etisia-ekthesi-gia-ti-via-kata-twn-gynaikwn.pdf>.

Γενική Γραμματεία Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (2020). 1^η Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των Γυναικών. Ανακτήθηκε από: <https://isotita.gr/wp-content/uploads/1-etisia-ekthesi>.

Αρτινοπούλου, Β. (2006). *Ενδοοικογενειακή κακοποίηση γυναικών*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Robson, C. (2011). *Η Έρευνα του Πραγματικού Κόσμου: Ένα Μέσον για Κοινωνικούς Επιστήμονες και Επαγγελματίες Ερευνητές*. Αθήνα: Gutenberg.

Jaspard, M. (2005). *Η βία κατά των γυναικών: δύσκολη αναγνώριση*. Στο *Γυναίκες, φύλο, κοινωνία: τι γνωρίζουμε σήμερα*, Maruani, M. (Επιμ.). Αθήνα: Μεταίχμιο.

Ξενόγλωσση

WHO / World Health Organization (2014). *Global status report on violence prevention 2014*. Luxembourg: World Health Organization.

United Nations (2006). *Ending violence against women: from words to action study of the secretary-general. Fact Sheet*. Ανακτήθηκε από: <https://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/launch/english/v.a.w-exeE-use.pdf>

Harding, S. (1995). “*Strong objectivity*”: *A response to the new objectivity question*. *Synthese* 104 (3), 331–349.

EIGE /European Institute for Gender Equality (2025). *Gender Equality Index*. Ανακτήθηκε από: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2025/domain/violence/EL>.

Council of Europe (2018). *The Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence: Questions and Answers. Istanbul Convention*. Ανακτήθηκε από: <https://rm.coe.int/prems-122418-gbr-2574-brochure-questions-istanbul-convention-web-16x16/16808f0b80>.

Council of Europe (2021). *Protecting Women and Girls from Violence in the Digital Age. The relevance of the Budapest Convention on Cybercrime in addressing online technology – facilitated violence against women*. Ανακτήθηκε από: <https://rm.coe.int/the-relevance-of-the-ic-and-the-budapest-convention-on-cybercrime-in-a/1680a5eba3>.

Παράρτημα Ι

Οδηγός Συνέντευξης

- 1) Πώς ανταποκρίνεται στις ανάγκες του Συμβουλευτικού Κέντρου
 - η ισχύουσα νομοθεσία;
 - ο κανονισμός λειτουργίας των Κέντρων;
- 2) Πώς ανταποκρίνονται οι φορείς διοίκησης, συντονισμού και διαχείρισης (ΓΤΙΑΔ, ΚΕΘΙ, Δήμος) στις ανάγκες λειτουργίας του Κέντρου;
- 3) Ποιες είναι οι πιο συχνές προκλήσεις που αντιμετωπίζετε κατά την παροχή υπηρεσιών στις γυναίκες που προσφεύγουν στο Κέντρο; Πώς επηρεάζουν την ικανότητά σας να παρέχετε υπηρεσίες;
- 4) Χρησιμοποιείτε κάποια συγκεκριμένα εργαλεία ή μεθόδους στη δουλειά σας με κακοποιημένες γυναίκες; Αν ναι, πώς τα γνωρίσατε και πώς τα αποκτήσατε;
- 5) Υπάρχει κάποια συστηματική επιμόρφωση που σας παρέχεται (π.χ. σεμινάρια, προγράμματα, εποπτεία), ή η ενημέρωση για τις εξελίξεις και τις καλές πρακτικές στον τομέα αποτελεί δική σας ευθύνη;
- 6) Ποιες στρατηγικές ή εργαλεία θεωρείτε πιο αποτελεσματικά για την υποστήριξη των γυναικών θυμάτων βίας; Πώς θεωρείτε ότι μπορούν να βελτιωθούν ή να ενισχυθούν;
- 7) Ποιες είναι οι βασικές δυσκολίες που αντιμετωπίζετε όσον αφορά τη συνεργασία του Κέντρου με άλλους φορείς για την αντιμετώπιση περιστατικών έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας; Πώς θα βελτιώνατε τη συνεργασία του Κέντρου με τους φορείς αυτούς;
- 8) Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε εσείς στην εργασία σας και στην καθημερινότητά σας; Υπάρχουν κατάλληλοι μηχανισμοί υποστήριξης για το προσωπικό που απασχολείται στο Κέντρο;
- 9) Πιστεύετε ότι το ευρύτερο κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο, καθώς και οι τρέχουσες κοινωνικές ή οικονομικές συνθήκες, επηρεάζουν το έργο σας στο Συμβουλευτικό Κέντρο και την υποστήριξη που προσφέρετε; Αν ναι, με ποιους τρόπους;
- 10) Πώς θα βελτιώνατε εσείς τις υπηρεσίες και την υποστήριξη που παρέχονται από το Συμβουλευτικό Κέντρο;

11) Υπάρχει κάτι που θα θέλατε να προσθέσετε εσείς ή κάτι που δεν σας έχω ρωτήσει;

Παράρτημα II

Έντυπο Συναίνεσης

Διπλωματική Εργασία: «Συμβουλευτική υποστήριξη γυναικών θυμάτων έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας: ανάγκες και προκλήσεις»

Επιβεβαιώνω ότι έχω διαβάσει και κατανοήσει το παρόν ενημερωτικό έντυπο για την παραπάνω έρευνα, το οποίο μπορώ να διατηρήσω στα αρχεία μου και έχω τη δυνατότητα να υποβάλω όποιες ερωτήσεις/απορίες πιθανόν προκύψουν κατά τη διάρκεια της συνέντευξης ή μετά το πέρας αυτής.

Αποδέχομαι τη συμμετοχή μου στην παραπάνω έρευνα και είμαι πρόθυμος/η να συμμετάσχω σε ηχητικά καταγεγραμμένη συνέντευξη

NAI/ OXI

Κατανοώ ότι οι πληροφορίες που θα δώσω:

- Θα αποθηκευτούν και θα χρησιμοποιηθούν ανώνυμα ώστε να μην ταυτοποιούμαι προσωπικά.
- Θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για ακαδημαϊκούς σκοπούς.
- Θα χρησιμοποιηθούν σε δημοσιεύσεις οι οποίες θα είναι μελλοντικά διαθέσιμες για ακαδημαϊκό και ερευνητικό σκοπό.

Κατανοώ ότι η συμμετοχή μου είναι εθελοντική και μη αμειβόμενη και ότι δύναμαι να αποσύρω τη συμμετοχή μου οποιαδήποτε στιγμή πριν την δημοσίευση των αποτελεσμάτων της έρευνας, χωρίς αιτιολόγηση και χωρίς οποιαδήποτε συνέπεια για μένα.

Όνομα συμμετέχουσας

Ημερομηνία

Υπογραφή